

Analiza populacijskih gibanja u EU i Hrvatskoj

Sinožić, Stefano

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:355225>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

STEFANO SINOŽIĆ

**ANALIZA POPULACIJSKIH GIBANJA U EU I
HRVATSKOJ**

Završni rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

STEFANO SINOŽIĆ

**ANALIZA POPULACIJSKIH GIBANJA U EU I
HRVATSKOJ**

Završni rad

JMBAG: 0303073814, redovni student

Studijski smjer: Financijski management

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani STEFANO SINOŽIĆ, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera FINANCIJSKI MANAGEMENT ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 15. rujna 2020.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, STEFANO SINOŽIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom ANALIZA POPULACIJSKIH GIBANJA U EU I HRVATSKOJ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15. rujna 2020.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. DEMOGRAFSKI POKAZATELJI I DEMOGRAFSKA TRANZICIJA.....	3
2.1. Kretanje stanovništva.....	3
2.2. Prirodno kretanje stanovništva.....	5
2.3. Mehaničko kretanje stanovništva.....	8
2.4. Reprodukcijska i depopulacija.....	10
2.5. Demografska tranzicija.....	11
3. POPULACIJSKI TRENDOVI U EU I HRVATSKOJ.....	14
3.1. Populacija.....	15
3.2. Gustoća naseljenosti.....	20
3.3. Dobno-spolna struktura.....	22
4. KRETANJE STANOVNIŠTVA EU I HRVATSKE.....	28
4.1. Prirodno kretanje stanovništva EU.....	28
4.2. Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske.....	34
4.3. Mehaničko kretanje stanovništva EU.....	36
4.4. Mehaničko kretanje stanovništva Hrvatske.....	38
5. PROJEKCIJE KRETANJA STANOVNIŠTVA.....	42
5.1. Projekcije kretanja stanovništva EU.....	42
5.3. Projekcije kretanja stanovništva Hrvatske.....	44
6. POPULACIJSKA POLITIKA.....	47
6.1. Teorijska osnova populacijske politike.....	47
6.2. Dobra praksa unutar EU.....	48
6.3. Populacijska politika Republike Hrvatske.....	49
7. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA.....	54
POPIS GRAFIKONA	
POPIS TABLICA	
SAŽETAK	
ABSTRACT	

1. UVOD

Tema ovog rada je „Analiza populacijskih gibanja u EU i Hrvatskoj“. Osnovni cilj ovog rada je analizirati populacijske trendove na razini Europske Unije i Republike Hrvatske. Pod pojmom populacijskih trendova kroz rad se analiziraju trendovi kretanja broja stanovnika, dobno-spolna struktura, starenje stanovništva, natalitet, mortalitet, migracije te projekcije stanovništva.

Rad se uz uvod i zaključak sastoji od pet poglavlja. Prvo poglavlje obuhvaća teorijsku osnovu demografskih pokazatelja kretanja stanovništva (prirodno i mehaničko) kroz pojmove nataliteta, mortaliteta, imigracija i emigracija te njihovih posljedica reprodukcije i depopulacije stanovništva. Kroz teorijski dio rada prikazana je demografska tranzicija i njezine etape koje su utjecale na populacijske trendove u prošlosti i danas.

Drugo poglavlje obuhvaća prikaz i analizu populacijske slike Europske Unije i Republike Hrvatske prema broju stanovnika, gustoći naseljenosti i dobno-spolnoj strukturi. Temeljni podaci za analizu bili su popisi stanovništva kojima se statistički prati broj stanovnika neke zemlje ili područja. Za EU korišteni su popisi stanovništva EUROSTAT-a statističke organizacije EU za 2010. i 2018./2019. godinu, dok za Hrvatsku kroz tri provedena popisa stanovništva (1991., 2001. i 2011.) Državnog zavoda za statistiku (DZS) te osvrtom na podatke iz EUROSTAT-a za 2019. godinu.

U trećem poglavlju prikazan je utjecaj kretanja stanovnika EU i Hrvatske kroz godine, kakav utjecaj imaju na broj stanovnika te koji se trendovi u kretanju stanovnika javljaju na promatranim područjima. Prirodno kretanje stanovništva analizirano je kroz promjene u broju rođenih (nataliteta), broju umrlih (mortaliteta) i njihove razlike koja može dovesti do pozitivnog ili negativnog prirodnog priraštaja. Mehaničko kretanje stanovništva ili migracije nisu pod utjecajem prirodnih procesa, nego do njih dolazi zbog ekonomskih, socijalnih ili političkih poticaja ljudi da mijenjaju mjesto prebivališta. Temeljni analize migracije stanovnika su imigracije (iseljavanje) i emigracije (useljavanje) stanovnika, radi praćenja promjena koristi se migracijski saldo koji se dobiva da se od broja useljenih oduzme broj iseljenih osoba, on može poprimiti pozitivan, negativan ili nulti saldo.

U pretposljednem poglavlju prikazane su projekcije broja stanovnika koje se izrađuju na temelju hipoteze nastavka trendova kretanja broja stanovnika do sada, te čine osnovnu podlogu sadašnjeg i predviđanje budućeg demografskog, društvenog i gospodarskog razvoja. Projekcija broja stanovnika za Europsku Uniju prikazana je do 2100. godine kroz projekcije EUROSTAT-a za oba spola i ukupno. Kretanje broja stanovnika za Republiku Hrvatsku u budućnosti prikazana je kroz projekcije do 2051. godine i projekcijama UN-a i EUROSTAT-a do 2100. godine.

Posljednje poglavlje obuhvaća temu populacijske politike kao mjere utjecaja na kretanje stanovništva, do njezinog uvođenja dolazi kako bi se poboljšala i postigla određena povoljna demografska slika stanovništva neke zemlje ili teritorija. Prikazani su primjeri zemalja EU koje uspješno provode populacijsku politiku te populacijska politika Republike Hrvatske i njezin utjecaj na demografiju zemlje.

U radu su korištene metode analize, deskripcije, indukcije, komparacije, sinteze te statistička metoda.

2. DEMOGRAFSKI POKAZATELJI I DEMOGRAFSKA TRANZICIJA

Pojam populacija, te njezin sinonim stanovništvo „podrazumijeva specifičan skup osoba u kojemu svaka od njih sudjeluje sa svojim posebnim obilježjima, koja čine osnovu na kojoj se formiraju strukture stanovništva“¹. Područja koja istražuju populacijski studiji su dinamika populacije, plodnost, obitelj, zdravlje, starenje, mortalitet i proučavanje ljudskog kapitala.

2.1. Kretanje stanovništva

Popis kojim se prikupljaju podaci o populaciji naziva se popis stanovništva, kojim se utvrđuje ukupan broj stanovnika neke zemlje ili naselja. Od samih početaka provođenja popisa stanovništva (prije oko 150 godina) postoje dvije metode popisa stanovništva. Prva metoda naziva se metoda prisutnog (nazočnog) stanovništva, stanovnik nekog područja je svaka osoba koja se u trenutku popisa zatekne tome području bez obzira je li joj prebivalište na tom području ili ne. Metoda stalnog stanovništva kao druga metoda stanovnika navodi kao osobu koja u trenutku provođenja popisa ima stalno prebivalište u tome području bez obzira da li je u tom trenutku prisutna.

„U svim hrvatskim popisima do II. svjetskog rata korišteno je načelo prisutnoga stanovništva, dok se popisi nakon II. svjetskog rata (službeno 1971.) rezultat koncepcije stalnog stanovništva“². Popis stanovništva u Hrvatskoj se provodi svakih 10 godina, posljednji popis stanovništva bio je 2011., dok će sljedeći biti 2021. godine.

Prije početka provođenja popisa potrebno je utvrditi koje stanovništvo će biti obuhvaćeno popisom, odrediti koje će se stanovništvo smatrati stanovništvom određene zemlje ili naselja.

---

¹ A. Wertheimer – Baletić, *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb, Mate d.o.o., 1999., str. 41.

² I. Obadić, J. Tica, *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 167.

„Broj ukupnog stanovništva izračunava se prema formuli:

$$Ps = Psp + Ppo - Ppp$$

Legenda:

Ps – ukupno stalno stanovništvo jednog područja u trenutku popisa

Psp – osobe koje su u trenutku popisa prisutne na području u kojem imaju stalni boravak.

Ppo – osobe koje na tom području imaju stalni boravak, ali su slučajno odsutne (zbog bolesti, školovanja, putovanja)

Ppp – osobe koje su slučajno prisutne na tom području, stalni boravak imaju izvan tog područja (privremeno prisutno stanovništvo) “³.

Dva osnovna oblika ukupnog kretanja stanovništva su prirodno i mehaničko kretanje stanovništva. Razlog podjele ukupnog kretanja stanovništva na dva oblike je što se kod svakog oblika događaju različiti procesi koji imaju utjecaja na broj stanovnika. Prirodno kretanje stanovništva obuhvaća proces povećanja ili smanjenja stanovništva utjecajem nataliteta i mortaliteta, dok mehaničko kretanje ima utjecaja na porast ili pad broja stanovnika pod utjecajem migracija i emigracija. Kao pozitivne sastavnice kretanja stanovništva ubrajaju se natalitet i emigracije, dok se negativnima smatraju mortalitet i imigracije. Promjene broja i strukture stanovništva mogu se dogoditi i pod utjecajem ostalih vanjskih (eksternih) čimbenika kao što su prirodne katastrofe (poplave, potresi, požari), ratovi te ostali čimbenici koji se mogu dogoditi i imati utjecaja na broj stanovnika.

„Osnovna odrednica ukupnog kretanja stanovništva u većini zemalja u svijetu, pa tako i u našoj zemlji, jest prirodno kretanje stanovništva, dok u pojedinim manjim područjima unutar državnih granica jedne zemlje, dominantan utjecaj na ukupno kretanje stanovništva može imati mehaničko kretanje stanovništva.“⁴ Razlog tome su opći gospodarski i ostali životni uvjeti stanovnika u tim područjima u odnosu na druga područja.

---

³ Op. cit. pod 1., str. 196.

⁴ Op. cit. pod 1, str. 201.

2.2. Prirodno kretanje stanovništva

Pod pojmom prirodnog kretanja stanovništva obuhvaćaju se sastavnice natalitet i mortalitet njihova razlika naziva se prirodni prirast (kada je više rođenih nego umrlih), odnosno prirodna depopulacija (situacija kada je u određenom razdoblju zabilježeno više umrlih nego rođenih). Situacija kada su natalitet i mortalitet izjednačeni u literaturama se navodi kao nulti prirast ili prirodna stagnacija.

U proučavanju stanovništva također se koristi vitalni indeks (V_i) koji se koristi za računanje broja živorođenih na 1000 umrlih. Vitalni indeks se u demografiji koristi kao pokazatelj smjera reprodukcije, ako je indeks veći od 100 ukazuje da pozitivni prirodni prirastaj, veći broj rođenih nego umrlih. Dok ako je vitalni indeks manji od 100 ukazuje na veći broj umrlih osoba nego rođenih u promatranom razdoblju.

Natalitet naziva se još i rodnost, „to je pojam kojim se označava broj rođenih u nekoj populaciji u određenom vremenskom razdoblju (najčešće godina dana)⁵. Pojam natalitet se često naziva i fertilitet, no postoji suštinska razlika u izračunavanju između dvaju pojmova, natalitetom se izračunava broj rođenih na ukupan broj stanovnika, dok se fertilitetom izračunava broj rođenih u odnosu na žensko stanovništvo u fertilnoj dobi. Žensko stanovništvo u fertilnoj dobi obuhvaća sve žene u dobi od 15 do 49 godina. Uz pojmove natalitet i fertilitet francuski demograf Louis Henry je u demografiju uveo pojam prirodni fertilitet, koji označava brojčanu razinu fertiliteta koju je moguće postići uz uvjet nepostojanja ograničenja rađanja. U novije doba pojavljuje se pojam kontroliranog fertiliteta koji označava brojčanu razinu fertiliteta koja se ostvaruje uz postojanje ograničenja.

Kroz povijest pojmovi fertilitet i fekonditet su bile istoznačnice sve do 1934. godine kada je na sastanku Populacijskog društva Amerike određeno da se ta dva pojma odvoje, „fekonditet je fiziološki potencijal/kapacitet plodnosti ženskog pučanstva i on se procjenjuje na 12 poroda tijekom fertilnog razdoblja žene⁶. Procjena od 12 poroda tijekom fertilnog razdoblja označava da žena tijekom fertilnog razdoblja može ostvariti 12 poroda, u suvremenim društvima taj broj iznosi 1 do 2 poroda. Suprotan pojam

---

⁵ Op. cit. pod 2., str. 169.

⁶ I. Družić, *Hrvatska obratnica stanje i perspektiva hrvatskog gospodarstva*, Zagreb, Golden marketing - Tehnička knjiga, 2004., str. 34.

pojmu fekunditet je sterilitet (fiziološki sterilitet) koji označava fiziološku neplodnost ili fiziološku nesposobnost žene, muškarca ili bračnog para da stvarno sudjeluju u reprodukciji, odnosno da imaju potomka. Sterilitet se može odnositi na jednog ili oba bračna druga, a također može biti posljedica njihove biološke nepodudarnosti.

U novije doba dolazi do pojave socijalnog steriliteta koji označava nepostojanje osobnih ili društvenih uvjeta za sudjelovanje u reprodukciji. Razlozi širenja socijalnog steriliteta je sve veći broj celibata, nestabilnosti brakova, razvodi, odgađanje stvaranja obitelji zbog ostvarenja određenih ciljeva, kao što su školovanje, karijera, rješavanje stambenog pitanja te stjecanje bogatstva.

Mortalitet predstavlja negativnu komponentu prirodnog i ukupnog kretanja stanovništva, a označava broj umrlih osoba unutar neke populacije na određenom području u određenom vremenskom intervalu. Mortalitet utječe na prirodni prirast stanovništva, njegovo povećanje smanjuje prirodni prirast dok smanjenje mortaliteta povećava prirodni prirast u slučaju da je stopa nataliteta nepromijenjena.

Razina mortaliteta određena je dvaju čimbenicima, a to su prirodni čimbenici te gospodarski i društveni. U prirodne čimbenike spada dobna struktura stanovništva, veliki utjecaj na razinu mortaliteta ima funkcija starosti stanovništva. Zdravstveno stanje stanovništva također ima utjecaja na mortalitet, ogleda se kroz mogućnosti pojave određenih težih bolesti, stanovnikovom zdravstvenom stanju te otpornosti njegovog organizma. U gospodarsko – društvene čimbenike ubrajaju se čimbenici koji na neposredan način djeluju na razinu mortaliteta. Gospodarsko – društveni čimbenici su životni standard, način života te brojni zdravstveni uvjeti kao što su rasprostranjenost i dostupnost zdravstvene zaštite i preventivne zdravstvene mjere u suzbijaju širenja zaraznih bolesti.

Pod pojmom mortaliteta obuhvaćaju se slijedeći pokazatelji: opći mortalitet, specifični mortalitet, mortalitet dojenčadi, mortinatalitet te neonatalni i postneonatalni mortalitet. Pojam općeg mortaliteta jednak je pojmu mortaliteta, obuhvaća ukupno sve smrtne slučajeve. „Ona se izračunava kao kvocijent broja umrlih u toku godine (M) i broja stanovništva sredinom godine (P) i množi se s 1000.

$$m = \frac{M}{P} \times 1000$$

ili

$$m = \frac{\sum(P_x \times m_x)}{\sum P_x}$$

pri čemu:

P_x = ukupan broj stanovnika (prema dobnim grupama x)

m_x =specifične stope mortaliteta ukupnog stanovništva prema dobi (x)

$(P_x \times m_x)$ = ukupan broj umrlih u jednom stanovništvu u uvjetima djelovanja aktualnih m_x -ova prema dobi⁷

Opća stopa mortaliteta smatra se nepouzdanim indikatorom usporedbe razine smrtnosti u zemljama s različitim stupnjem razvijenosti, razlog tome ogleda se u razlikama između dostupnosti zdravstvene zaštite samog životnog standarda te životnog vijeka. Zbog tog nedostatka u korištenje se uveo pojam očekivanog trajanja života na dan rođenja ili srednje trajanje života, a označava prosječan broj godina života koji će tijekom životnog vijeka biti pod utjecajem specifičnih stopa mortaliteta prema dobi iz godine rađanja. Za računanje životnog vijeka koriste se dvije formule za muški i ženski spol posebno. Opći mortalitet muškog stanovništva je viši nego kod ženskog stanovništva, prosječno žene živi 7 godina duže od muškaraca.

Mortaliteta stanovništva se osim podjele na skupine prema dobi računa i proučava i za ostale skupine varijabli kao što su: dob, bračno stanje, dohodak, mjesto stanovanja (ruralno – urbano područje), narodnost, vjera, stupanj obrazovanja. Mortaliteti računani na temelju navedenih obilježja nazivaju se specifične stope mortaliteta.

„Specifične stope mortaliteta muškog stanovništva (m_m) izračunava se:

$$m_m = \frac{M_m}{P_m} \times 1000$$

a ženskog stanovništva:

$$m_f = \frac{M_f}{P_f} \times 1000$$

---

⁷ Op. cit. pod 1., str. 240.

Legenda:

M_m = broj umrlog muškog stanovništva

M_f = broj umrlog ženskog stanovništva

P_m = broj muškog stanovništva sredinom godine

P_f = broj ženskog stanovništva sredinom godine⁸

Za potrebe demografskih istraživanja vrlo važna je stopa mortaliteta prema dobi kojom se dobivaju podaci o tome kolika je smrtnost za svaku pojedinu dobnu skupinu.

„Specifična stopa mortaliteta prema dobi (m_x) izračunava se:

$$m_x = \frac{M_x}{P_x} \times 1000$$

Legenda:

M_x = broj umrlih starih x godina

P_x = broj stanovnika starih x godina⁹

2.3. Mehaničko kretanje stanovništva

Mehaničko kretanje (migracije) možemo definirati kao kretanje pojedinca ili skupina od mjesta rođenja u neki drugi geografski ili socijalni prostor, a uvijek nastaje kao reakcija na niz ekonomskih, socijalnih ili političkih poticaja izvana na okolinu ili pojedinca u njoj. Migracije su kretanje stanovništva na koje prirodne pojave nemaju utjecaja nego ostali čimbenici na koje se može utjecati. Kretanje stanovništva se smatra migracijom kada osoba prilikom preseljenja prijeđe granicu administrativno- teritorijalne jedinice ili kada trajno promjeni mjesto stalnog boravka.

Migracije se dijele na dvije vrste: imigracije i emigracije. Imigracije (I) predstavlja doseljavanje stanovništva na njima interesantno područje, dok emigracije (E) su

---

⁸ Op. cit. pod 1., str. 251.

⁹ Op. cit pod 1., str. 252.

iseljavanje stanovništva u drugi grad ili državu zbog različitih uvjeta i okolnosti. Migracije neke države ili područja prati se putem migracijskog salda, to je razlika između imigracija i emigracija (I-E). Migracijski saldo naziva se još i neto migracija ili migracijska bilanca, a može biti pozitivan, negativan ili nulti. Pozitivan migracijski saldo označava situaciju kada je veći broj osoba imigriralo nego emigriralo ($I > E$), negativni je suprotnost kada je veći broj osoba emigriralo nego što je imigriralo ($I < E$) na nekom području. Nulti migracijski saldo (ravnotežni migracijski saldo) je kada je broj imigranata i emigranata jednak ($E = I$).

Motivacija za migracije dijeli se na dva faktora, oni faktori koji guraju osobe da emigriraju te faktori koji privlače osobe da imigriraju u neko područje ili zemlju.

Tablica 1 Motivacija za migracije

	Faktori guranja	Faktori privlačenja
ekonomski i demografski	-siromaštvo, nezaposlenost -niske plaće i nadnice -nepostojanje osnovnih zdravstvenih i obrazovnih usluga ili njihova loša kvaliteta -nepovoljna poduzetnička i ulagačka klima	-mogućnost dobivanja viših plaća i nadnica; mogućnost poboljšanja životnog standarda -mogućnost osobnog i profesionalnog razvoja i usavršavanja
politički	-sukobi, nasilje, nesigurnost, loša vlast, nepoštovanje ljudskih i političkih prava, korupcija	-sigurnost; političke slobode
socijalni i kulturni	-nepoštovanje i diskriminacija na temelju etničke, spolne, vjerske ili neke druge pripadnosti	-spajanje obitelji; povratak dijaspore u matičnu zemlju -oslobađanje od diskriminacije

Izvor: Jurić, T., Iseljavanje Hrvata u Njemačku - Gubimo li Hrvatsku, Zagreb, Školska knjiga, 2018., str. 23.

„Migracija stanovništva djeluje:

- a) na veličinu ukupnog stanovništva i njegov prostorni razmještaj,
- b) na natalitet (fertilitet) i mortalitet,

- c) na strukture stanovništva (demografsku, ekonomsko-socijalnu, narodnosnu i druge.)¹⁰

Migracije istodobno imaju utjecajan na dva područja: polazište i odredište migranta. Utjecaj se može sagledavati kao trenutačan i dugoročan. Trenutačan utjecaj je da se migracijom mijenja broj stanovnika, prostorni razmještaj te struktura stanovništva dok dugoročan je da kroz godine događaju promjene u prirodnom kretanju stanovništva (rođenja i umiranja).

2.4. Reprodukcija i depopulacija

Reprodukcija označava proces kojim se stanovništvo obnavlja, odnosno kojim se obnavljaju generacije unutar stanovništva. U procesu reprodukcije zajednički sudjeluju mortalitet i fertilitet, njihovim razlikama ostvaruju se 3 vrste reprodukcije: proširena, stagnirajuća i opadajuća. Proširena reprodukcija označava obnavljanje stanovništva u povećanom obujmu, odnosno veći fertilitet od mortaliteta. Kod stagnirajuće (jednostavne) reprodukcije obnavljanje generacije se obavlja stalno u istom obujmu, opadajuća reprodukcija je ona reprodukcija kojom se ne osigurava obnavljanje generacije.

Depopulacija (ukupna depopulacija) označava proces u demografiji koji dovodi do smanjenja ukupnog broja stanovnika između dviju promatranih godina ili dvaju uzastopnih popisa stanovništva. Prema otvorenosti ili zatvorenosti stanovništva razlikujemo dvije vrste depopulacije, a to su otvorena i zatvorena. Zatvorena depopulacija ostvaruje se samo pod utjecajem prirodnog smanjenja stanovništva putem prirodne depopulacije (negativnog prirodnog prirasta). Depopulacija kod otvorenog stanovništva događa se pod zajedničkim utjecajem četiri komponente ukupnog kretanja stanovništva: mortalitet, natalitet, imigracije te emigracije.

Depopulacija osim pojma ukupna depopulacija obuhvaća i pojmove prirodna depopulacija, emigracijska depopulacija, generacijska depopulacija ženskog i generacijska depopulacija ukupnog stanovništva.

---

¹⁰ A. Wertheimer -Baletić, op. cit., str. 283.

Prirodna depopulacija je najčešća vrsta depopulacije koja nastaje kada je broj umrlih veći od broja rođene djece, emigracijska depopulacija ostvaruje se u društvima gdje je karakteristično da stanovništvo emigrira iz sela u grad ili u neku drugu državu. „Generacijska depopulacija ženskog stanovništva podrazumijeva da se žensko stanovništvo određenog područja generacijski s obzirom na rađanje ženske djece (u pojedinim generacijama) više ne obnavlja“¹¹, odnosno sve manje ženskog stanovništva se rađa koje bi kasnije moglo sudjelovati u reprodukciji. Depopulacija ukupnog stanovništva je depopulacija koja obuhvaća generacijsku depopulaciju ženskog stanovništva te muškog, takav tip depopulacije nastaje kada totalna stopa fertiliteta padne ispod 2,1. Pad stope ispod 2,1 znači da žene u fertilnoj dobi rađaju manje od dvoje djece, tada se pretpostavlja da se ne rađa ravnomjeran broj muške i ženske djece za kasniju reprodukciju.

2.5. Demografska tranzicija

„Teorija demografske tranzicije razmatra razvoj stanovništva kao proces etapnog razvoja, odnosno kao proces razvoja koji se odvija kroz pojedine karakteristične razvojne etape, a uvjetovan je ukupnim procesom društveno ekonomskog razvoja.“¹² Demografska tranzicija prati promjene općih stopa nataliteta, mortaliteta te prirodnog prirasta koje se događaju uslijed događaja koji mijenjaju društvo u cjelini. Promjene koje se događaju razmještene su u „slijedeće tri karakteristične etape razvoja stanovništva:

1. Predtranzicijska etapa ili etapa prije demografske tranzicije,
2. Etapa demografske tranzicije ili etapa demografskog prijelaza, koja se dijeli na tri podetape: (a) podetapa rane tranzicije, (b) podetapa centralne tranzicije, (c) podetapa kasne tranzicije
3. Posttranzicijska etapa ili etapa nakon demografske tranzicije“¹³

---

¹¹ Op. cit. pod 1., str. 275.

¹² A., Werthimer – Baletić, *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*, Samobor, Meridijani, 2017., str. 52.

¹³ Op. cit. pod 1., str. 107.

Predtranzicijska etapa obuhvaća najdulji vremenski interval od pojave ljudske populacije sve do početka demografske tranzicije (kraj 17., početak 18. stoljeća). Karakteristike predtranzicijske etape su velike stope nataliteta i mortaliteta, prema nekim podacima na 1000 stanovnika se rađalo 40 djece te u prosjeku isti toliki broj osoba je umirao. Visoka stopa nataliteta i mortaliteta dovodile su do nulte stope prirodnog prirasta, odnosno stacionarno stanovništvo. Osnovna djelatnost bila je poljoprivreda koja se temeljila na ljudskom radu, velika stopa nataliteta bila je prisutna radi potrebe za radnom snagom. Životni vijek je bio veoma kratak u intervalu od 20 do 40 godina, uobičajene pojave su bile ratovi, epidemija, glad i siromaštvo što je uvelike utjecalo na velike stope mortaliteta.

Etapa demografske tranzicije „predstavlja razdoblje u kojem pod utjecajem snažnog društveno – gospodarskog i zdravstvenog napredak dolazi do tranzicije u području mortaliteta i tranzicije u području nataliteta, tj. do njihova prijelaza s visoke na nisku razinu“.¹⁴ Prva podetapa označava tranziciju mortaliteta, odnosno smanjenje mortaliteta. Tranzicija mortaliteta najprije započinje u zapadnoeuropskim zemljama od kraja 18. stoljeća te u SAD-u početkom 19. stoljeća. Razlozi početka smanjivanja mortaliteta ogledaju se u razvoju društva, dogodila se industrijska revolucija, gospodarstvo i zdravstvo se razvijaju te raste životni standard. Razvoj zdravstva i zdravstvene zaštite povećalo je životni vijek i smanjilo smrtnost. Broj umrlih na 1000 stanovnika smanjio se na brojku ispod 30 osoba što je prethodilo centralnoj podetapi. Centralna podetapa označava tranziciju nataliteta, odnosno smanjenje nataliteta, zbivala se u drugoj polovici 19. stoljeća i trajala do tridesetih godina 20. stoljeća. Utjecaj na smanjenje nataliteta imala je industrijalizacija koja je unaprijedila sve sfere ljudskog života. Više nije bila velika potreba za radnom snagom, dolazi do podjele rada, obitelj postaje zajednica potrošnje i odgoja djece te troškovi odgoja i školovanja rastu. Također velike promjene su se dogodile u društvenom položaju žena koje se zapošljavaju, kasnije ulaze u brak, smanjuje se fertilitet. Svi navedeni događaji su utjecali na to da stopa nataliteta bude ispod 30 novorođenčadi na 1000 stanovnika. U posljednjoj kasnoj tranzicijskoj podetapi natalitet i dalje otpada, sporije nego u centralnoj podetapi, mortalitet također otpada, ali sporije od nataliteta.

---

¹⁴ Op. cit. pod 1., str. 121.

Posttranzicijska etapa je razdoblje nakon demografske tranzicije kojeg obilježava niska stopa nataliteta i mortaliteta koje dovode do niskog odnosno nultog prirodnog prirasta. „Za razliku od „prirodne“ ravnoteže u predtranzicijskoj etapi postignute u teškim uvjetima biološke reprodukcije, uz visoke stope nataliteta i mortaliteta, koja je odgovarala niskom stupnju gospodarskog razvoja – ravnoteža između vitalnih stopa u posttranzicijskoj etapi rezultat je dugotrajnog procesa demografskog i društveno-gospodarskog razvoja.“¹⁵ Smanjivanje mortaliteta je pod utjecajem sve boljeg zdravlja te životnog vijekom i standarda koji su iz godine u godinu sve bolji. Prisutan je proces starenja stanovništva, mladi sve kasnije se odlučuju na osnivanje obitelji zbog školovanja te ostvarenja karijere, djeca se smatraju velikom i skupom obavezom što utječe na sve manji natalitet.

---

¹⁵ Op. cit. pod 1., str. 175.

3. POPULACIJSKI TRENDovi U EU I HRVATSKOJ

Europska Unija predstavlja nadnacionalnu gospodarsku i političku zajednicu 27 država s europskog kontinenta. EU nastala je 1958. godine kao zajednica 6 zemalja: Belgija, Njemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Nizozemska, kroz 62 godine zajednici se pridružilo još 22 zemlje. Kako je zajednica rasla tako se i povećavao broj stanovnika koji pripadaju pod područjem Europske Unije. Promatrajući podatke o broju stanovnika na području današnje EU u vrijeme osnivanja zajednice te 2013. godine kada se dogodilo zadnje proširenje članica uviđa se da je „ukupno 505,7 milijuna stanovnika živjelo je u EU-28 na početku 2013. To je gotovo 100 milijuna stanovnika više u usporedbi s ukupnim podacima o stanovništvu iz 1960. za države članice EU-28“¹⁶ Veliko smanjenje broja stanovnika EU zbilo se 31. siječnja 2020. godine izlaskom Velike Britanije iz unije čime je broj stanovnika smanjen za 66 647 112 osobe te iznosi 446 824 564 stanovnika.

Kroz godine postojanja Europska Unija je prolazila kroz različite demografske krize koje su svoja ishodišta imale u različitim krizama, ekonomske i socijalne krize su uvelike imale negativan utjecaj. Europska Unija je 1964. godine u svim državama članicama zabilježila svoj vrhunac kad je došlo do povećanja prirodnog prirasta za 3,6 milijuna stanovnika. Na području Europske Unije 2003. godine zabilježen pad broja stanovnika od 63 tisuće uzrokovan demografskom recesijom, ali te iste godine Europa je primila 2 milijuna izbjeglica, zbog toga je zabilježen porast stanovnika za 1,9 milijuna. Tijekom perioda financijske i gospodarske krize između 2008. i 2013. godine ponovno je zabilježeno smanjenje rasta broja stanovnika od 85 000.

Republika Hrvatska od svog osamostaljenja obuhvaćena je u dva cjelovita popisa stanovništva (2001. i 2011. godine) te onim iz 1991. godine gdje je spadala pod Jugoslaviju. Popisom iz 1991. godine je obuhvaćen popis stanovništva prije samog osamostaljenja zemlje te koristi se kao podatak o broju stanovnika novonastale države.

---

¹⁶ EUROSTAT, Statistički podaci o stanovništvu na regionalnoj razini, 2014., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Statistički_podaci_o_stanovništvu_na_regionalnoj_razini&oldid=197027

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine na teritoriju Hrvatske živjelo je 4 784 265 stanovnika od kojih 4 499 049 stanovnika bilo prisutno u zemlji dok ih je 291 835 za vrijeme popisa bilo u inozemstvu. Kroz sva tri popisa stanovništva najveći broj stanovnika zabilježen je popisom iz 1991. godine, u popisima iz 2001. i 2011. godine broj stanovnika otpada. Razlozi otpadanja broja stanovnika posebice je Domovinski rat koji je imao utjecaja na veliki broj stradanja, iseljavanja stanovništva te na sami prirodni prirast, odnosno na depopulaciju zemlje u periodu od 5 godina njegovog trajanja.

Popis stanovništva iz 2001. godine temeljio se na ukupnom stanovništvu, u ukupan broj stanovnika bili su uključene osobe koje u popisanom naselju žive dulje od godine dana, osobe koje su iz tog naselja odsutne manje od godine dana ali i, u skladu s međunarodnim preporukama i navedenim metodološkim odrednicama i osobe koje imaju tijesnu gospodarsku, prometnu i učestalu vezu s kućanstvom i obitelji u Republici Hrvatskoj. Dok popis iz 2011. godine proveo se na temelju koncepta uobičajenog mjesta stanovanja. „U skladu s definicijom uobičajenog mjesta stanovanja, ukupan broj stanovnika obuhvaća:

-osobe koje uoči kritičnog trenutka popisa žive neprekidno u svome uobičajenom mjestu stanovanja barem 12 mjeseci te

-osobe koje su tijekom 12 mjeseci uoči kritičnog trenutka popisa došle u svoje uobičajeno mjesto stanovanja s namjerom da u njemu ostanu barem godinu dana¹⁷.

3.1. Populacija

Europska Unija sve podatke o populaciji kao što su broj stanovnika kroz godine, dobno-polna struktura, fertilitet, natalitet te ostale statističke pokazatelje kretanja stanovništva objavljuje putem EUROSTAT-a. Broj stanovnika Europske Unije po svakoj njezinoj članici za dvije promatrane godine prikazano je u *Tablici 1. Broj stanovnika po državama EU za 2010. i 2019. godinu.*

---

¹⁷ DZS, Popis stanovništva 2011. – Prvi rezultati
<https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/firstres/censusmetod.htm> (20.03.2020.)

Tablica 2 Broj stanovnika po državama EU za 2010. i 2019. godinu

Zemlja	2010.	2019.	% +/-	Udio
Austrija	8.351.643	8.858.775	6,07	1,98
Belgija	10.839.905	11.455.519	5,68	2,56
Bugarska	7.421.766	7.000.039	-5,68	1,57
Cipar	819.140	875.899	6,93	0,20
Češka	10.462.088	10.649.800	1,79	2,38
Danska	5.534.738	5.806.081	4,90	1,30
Estonija	1.333.290	1.324.820	-0,64	0,30
Finska	5.351.427	5.517.919	3,11	1,23
Francuska	64.658.856	67.012.883	3,64	15,00
Grčka	11.119.289	10.724.599	-3,55	2,40
Hrvatska	4.302.847	4.076.246	-5,27	0,91
Irska	4.549.428	4.904.240	7,80	1,10
Italija	59.190.143	60.359.546	1,98	13,51
Latvija	2.120.504	1.919.968	-9,46	0,43
Litva	3.141.976	2.794.184	-11,07	0,63
Luksemburg	502.066	613.894	22,27	0,14
Mađarska	10.014.324	9.772.756	-2,41	2,19
Malta	414.027	493.559	19,21	0,11
Nizozemska	16.574.989	17.282.163	4,27	3,87
Njemačka	81.802.257	83.019.213	1,49	18,58
Poljska	38.022.869	37.972.812	-0,13	8,50
Portugal	10.573.479	10.276.617	-2,81	2,30
Rumunjska	20.294.683	19.414.458	-4,34	4,34
Slovačka	5.390.410	5.450.421	1,11	1,22
Slovenija	2.046.976	2.080.908	1,66	0,47
Španjolska	46.486.619	46.937.060	0,97	10,50
Švedska	9.340.682	10.230.185	9,52	2,29
EU	440.660.421	446.824.564	1,40	100,00

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Population on 1 January

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1> (20.03.2020.)

Prema podacima za 2019. godinu broj stanovnika je iznosio 446 824 564 stanovnika, što je povećanje od 1,4% odnosno za 6 164 143 stanovnika u odnosu na usporednu 2010. godinu. Članica sa najvećim brojem stanovnika je Njemačka u kojoj stanuje 18,58% stanovništva, u promatranom razdoblju stanovništvo Njemačke se povećalo za 1,49%.

Druga zemlja s najvećim brojem stanovnika je Francuska koja čini 15% stanovnika EU te je zabilježila rast broja stanovnika od 3,64%, slijedi je Italija s 13,51% te rastom od 1,98%, na 4. mjestu smjestila se Španjolska s 10,50% te rastom od 0,97%. Prvih četiri članica s najvećim brojem stanovnika zajedno čine 57,59% ukupnog stanovništva Europske Unije.

Zemlje s udjelom u ukupnom stanovništvu manjim od 10% su Poljska (8,50%) koja je zabilježila mali pad broja stanovnika od 0,13%, nakon nje slijedi Rumunjska (4,34%) te padom broja stanovnika za 4,34%. Nizozemska je zabilježila porast broja stanovnika za 4,27% te čini 3,87% stanovništva EU, slijedi je susjedna zemlja Belgija koja je također zabilježila porast broja stanovnika od 5,68% te u njoj živi 2,56% stanovništva, nakon nje je Grčka (2,40%) koja je zabilježila pad broja stanovnika od 3,55%. U Češkoj živi 2,38% stanovnika te bilježi porast broja stanovnika za 1,79%, slijedi je Portugal (2,30%) i padom od 2,81% stanovnika, Švedska je zabilježila porast broja stanovnika od 9,52% te čini 2,29% stanovnika EU.

U Mađarskoj živi 2,19% stanovnika te u promatranom periodu zabilježila je pad broja stanovnika za 2,41%, Austrija (1,98%) i porast od 6,07%, Bugarska (1,57) zabilježila je pad broja stanovnika za 5,68%. Slijede Danska (1,30%) koja ima rast broja stanovnika od 4,9%, također rast od 3,11% zabilježila je Finska koja čini 1,23% ukupnog stanovništva EU. Listu s udjelom u ukupnom stanovništvu većem od 1% završavaju Slovačka (1,22%) i Irska (1,10%), obje su zabilježile rast broja stanovnika Slovačka od 1,11% te Irska od 7,80%.

Listu zemalja s vrlo malim udjelom započinje Hrvatska čiji udio u ukupnom stanovništvu iznosi 0,91% te u promatranom razdoblju za EU bilježi pad broja stanovnika 5,27%, najveći pad broja stanovnika za cijelu Europsku Uniju bilježi Litva od 11,07% te čini 0,63% stanovništva. Slovenija (0,47%) bilježi rast broja stanovnika od 1,66%, slijedi je Latvija (0,43) i Estonija (0,30%) koje bilježe pad u broju stanovnika od 9,46%, odnosno 0,64%.

Posljednje tri zemlje koje imaju relativno mali udio u ukupnom broju stanovnika su: Cipar (0,20%), Luksemburg (0,14%) i Malta (0,11%) koje su zabilježile rast broja stanovnika Cipar od 6,93%, Malta (19,21%) te Luksemburg sa najvećim postotnim povećanjem broja stanovnika u EU od 22,27%. Porast ukupnog broja stanovnika kod Luksemburga i Malte koji su zabilježili najveći postotni porast s gledišta cijele Europske Unije je veoma mali, razlog tome je što su to male države s brojem stanovnika manjim od 1 000 000.

Vidljivo je da su veći porast broja stanovništva imale zemlje: Irska, Austrija, Švedska, Belgija te Danska veći od 5%, razlozi takvog povećanja ogledaju se u preseljenju stanovništva iz slabije i manje razvijenih zemalja EU u te države radi zaposlenja te ostvarenja financijske stabilnosti.

U tablici 2. Ukupan broj stanovnika u RH od 1991. do 2019. godine prikazani su podaci o broju stanovnika Republike Hrvatske u promatranom razdoblju. Podaci prikazani za 1991., 2001. i 2011. godinu temelje se na podacima iz popisa stanovništva, dok je podatak za 2019. godinu iz EUROSTAT-ovog izvještaja o broju stanovnika na 1. siječnja 2019. godine.

Tablica 3 Ukupan broj stanovnika u RH od 1991. do 2019. godine

Godina	Broj stanovnika	Razlika	% +/-
1991.	4.784.265	/	/
2001.	4.437.460	346.805	-7,25
2011.	4.284.899	152.561	-3,44
2019.	4.076.246	208.653	-4,87

Izvor: Izrada autora prema: DZS, Popisi stanovništva <https://www.dzs.hr> (21.03.2020.) i EUROSTAT, Population on 1 January

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1> (21.03.2020.)

Popis iz 1991. godine prikazuje nam broj stanovnika u Hrvatskoj prije njezinog osamostaljenja, tada na teritoriju današnje Hrvatske živjelo je 4 784 265 osoba. U prvom samostalnom popisu iz 2001. godine gdje je zabilježeno 4 437 460 stanovnika vidi se pad broja stanovnika od 346 805 osoba, odnosno za 7,25%.

Na pad broja stanovnika uvelike su utjecala zbivanja u zemlji, tijekom 1990.-ih godina u Hrvatskoj se odvijao Domovinski rat. Tijekom rata veliki broj stanovnika je izgubilo život, nestalo ili se iselilo iz zemlje. Rat je imao utjecaja na povećanje mortaliteta te smanjenje nataliteta jer u to vrijeme stanovništvo iz straha što nije bilo spremno osnivati obitelj, osobe koje su se iselile ni nakon završetka rata nisu se vratile odakle su otišle.

Trend pada broja stanovnika zabilježen je i posljednjim popisom stanovništva iz 2011. godine. Broj stanovnika u 2011. godini prema popisu iznosio je 4 284 899 osobe, što je pad od 3,44%, odnosno za 152 561 osobu. Utjecaj na pad broja stanovnika uvelike je imala svjetska ekonomska kriza 2008. godine tijekom koje su mnogi ljudi izgubili posao te bili prisiljeni se iseliti iz Hrvatske u potrazi za boljim poslom.

Tijekom razdoblja između popisa stanovništva iz 2011. godine i promatrane 2019. godine nastavlja se pad broja stanovnika za 208 653 osobe, 4,87% u odnosu na 2011. godinu. Zsigurno jedan od razloga pada broja stanovnika u tom razdoblju je taj što je Hrvatska 1. srpnja 2013. godine postala članica EU. Kao stanovnicima zemlje članice Hrvatima je omogućeno lakše kretanje i zapošljavanje unutar EU, što su oni iskoristili te veliki broj osoba se iselilo.

Na temelju kretanja broja stanovnika Hrvatske između susjednih popisa stanovništva vidljivo je se događa proces depopulacije, odnosno da svakim popisom stanovništva je sve manji broj stanovnika. „Uz depopulaciju, starenje stanovništva temeljni je demografski proces koji karakterizira Hrvatsku u posljednjih desetljeća. Unutar EU-a Hrvatska pripada skupini zemalja s najlošijom demografskom slikom. Od 1973. do 2009. zabilježila je proporcionalno najveći pad broja stanovnika“¹⁸

---

¹⁸ Akrap, A., „Karta otkriva razmjere hrvatske demografske katastrofe“, Tportal.hr, 14. lipnja 2015., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/karta-otkriva-razmjere-hrvatske-demografske-katastrofe-20140104> (pristupljeno 20.03.2020.)

3.2. Gustoća naseljenosti

Gustoća naseljenosti prikazuje koliki broj osoba živi na km^2 pojedinog područja ili zemlje. Izračunava se tako što se u brojnik uvršćuje ukupan broj stanovnika te u nazivnik površina te zemlje ili područja. Prema statističkim podacima EUROSAT-a gustoća naseljenosti Europske Unije u 2010. godini iznosila je $107,3 \text{ st/km}^2$, dok 2018. iznosi $108,8 \text{ st/km}^2$. Vidljivo je povećanje za 1,4% odnosno za $1,5 \text{ st/km}^2$, tijekom tog razdoblja EU je imala jedno proširenje, Hrvatska je postala članica unije i kao što je u ovom radu već navedeno ukupan broj stanovnika se povećao za 6 164 143 osobe.

Zemlja članica koja ima najveću gustoću naseljenosti za obje promatrane godine je Malta, za 2010. iznosila je $1 311,7 \text{ st/km}^2$ dok za 2018. godinu iznosi $1 548,3 \text{ st/km}^2$. Malta je mala otočna država s površinom od 316 km^2 te spada među najgušće naseljene države svijeta. Finska je najrjeđe naseljena članica sa $17,6 \text{ st/km}^2$ u 2010. i $18,1 \text{ st/km}^2$ u 2018. godini. Finska je rijetko naseljena zbog svog položaja i klime, četvrtina njezine površine je iznad sjeverne polarnice, također veliku količinu površine čine šume i gotovo 188 000 jezera. Najveći porast u gustoći naseljenosti tijekom promatranog perioda imao je Luksemburg od $39,1 \text{ st/km}^2$.

Prema podacima iz *Tablice 3 Gustoća naseljenosti u RH, popisi 2001. i 2011* vidljivo je da se gustoća naseljenosti u promatranom razdoblju smanjila sa $78,4 \text{ st/km}^2$ na $75,7 \text{ st/km}^2$, do smanjenja je došlo zbog smanjenja ukupnog broja stanovnika. Županija sa najvećom gustoćom naseljenosti je grad Zagreb gdje prema popisu stanovništva iz 2011. godine živi $1232,4 \text{ st/km}^2$, dok je Ličko-senjska županija najrjeđe naseljena $9,5 \text{ st/km}^2$. Iz tablice je vidljivo da u promatranom razdoblju Brodsko-posavska županija je zabilježila smanjenje od 19 st/km^2 što je najveće smanjenje gustoće naseljenosti po županijama. Samo tri županije su zabilježile povećanje gustoće naseljenosti, a to su Istarska ($0,6 \text{ st/km}^2$), Zadarska ($2,2 \text{ st/km}^2$) te grad Zagreb najveće povećanje od $17,6 \text{ st/km}^2$.

Tablica 4 Gustoća naseljenosti u RH, popisi 2001. i 2011. godina

ŽUPANIJE	2001.	2011.	ŽUPANIJE	2001.	2011.
Zagrebačka	101,2	103,8	Brodsko posavska	97,1	78,1
Krapinsko-zagorska	115,9	108,1	Zadarska	44,4	46,6
Sisačko-moslavačka	41,5	38,6	Osječko-baranjska	79,5	73,4
Karlovačka	39,1	35,5	Šibensko-kninska	37,8	36,7
Varaždinska	146,5	139,4	Vukovarsko-srijemska	83,4	73,2
Koprivničko-križevačka	71,2	66,1	Splitsko-dalmatinska	102,1	100,2
Bjelovarsko-bilogorska	50,4	45,4	Istarska	73,4	74,0
Primorsko-goranska	95,2	82,6	Dubrovačko-neretvanska	68,8	68,8
Ličko-senjska	10,0	9,5	Međimurska	162,4	156,1
Virovitičko-podravska	46,1	41,9	Grad Zagreb	1214,9	1232,5
Požeško-slavonska	47,1	42,8	HRVATSKA	78,4	75,7

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001. i Popis stanovništva 2011.

<https://www.dzs.hr> (22.03.2020)

Iz podataka koje objavljuje EUROSTAT gustoća naseljenost u Hrvatskoj u 2018. godini iznosila je 73,2 st/km², što je smanjenje za 2,5 st/km² u odnosu na 2011. te je vidljivo da se trend smanjenja gustoće naseljenosti nastavlja. Zbog lakšeg praćenja podataka teritoriji Republike Hrvatske u EUROSTAT-ovim statističkim izvještajima je prikazan kroz NUTS2 regije, odnosno na Kontinentalnu (HR04) i Jadransku (HR03) Hrvatsku. Iz statističkih podataka za 2018. godinu gustoća naseljenosti u Kontinentalnoj Hrvatskoj je iznosila 86,5 st/km², a Jadranskoj 56,1 st/km².

3.3. Dobno – spolna struktura

„Dobno-spolna struktura stanovništva važna je za sadašnji i budući razvoj stanovništva i gospodarski razvoj neke zemlje. Iz nje proizlaze ključni kontingenti stanovništva kako za biološku reprodukciju (fertilni kontingent), tako i za formiranje radne snage (radni kontingent)¹⁹. Kroz dobno – spolnu strukturu uviđaju se promjene u broju stanovnika prema dobi i spolu kroz godine, iz podataka je moguće utvrditi demografske promjene, kao što je povećanje broja starijih u ukupnom stanovništvu (senilizacija) ili povećanje mladog stanovništva što je povoljniji ishod.

Tablica 5 Popis stanovništva EU 2010. i 2019. prema dobi i spolu

Popis 2010.				
	Muškarci	Žene	Ukupno	Udio
do 15	34.856.355	33.099.025	67.955.380	15,42%
15 - 64	147.677.538	147.347.081	295.024.619	66,95%
65 i više	32.297.098	45.383.318	77.680.416	17,63%
Ukupno	214.830.991	225.829.424	440.660.415	/
Popis 2019.				
	Muškarci	Žene	Ukupno	Udio
do 15	34.796.188	33.01.624	67.807.812	15,18%
15 - 64	144.650.176	143.877.358	288.527.534	64,57%
65 i više	38.791.514	51.697.704	90.489.218	20,25%
Ukupno	218.237.878	228.586.686	446.824.564	/

Izvor: Izrada autora prema: Population on 1 January by broad age group and seks

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjanbroad&lang=en (22.03.2020.)

¹⁹ A. Wertheimer -Baletić, op. cit., str. 336.

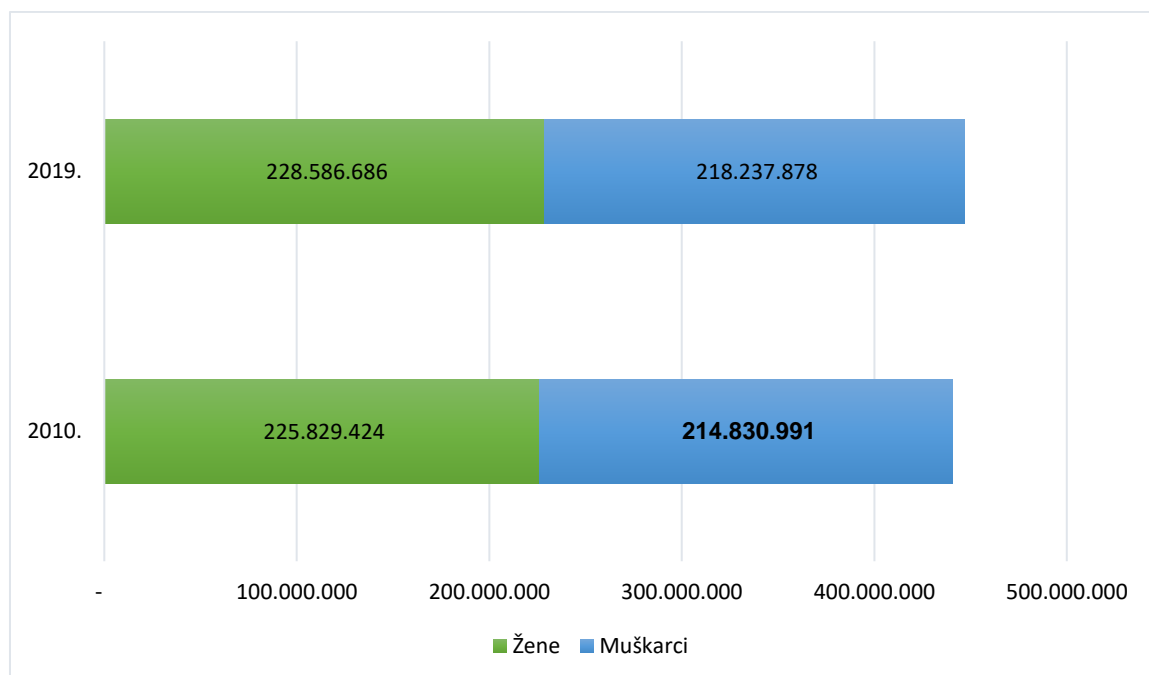
Prema podacima iz tablica o broju stanovnika EU prema dobi i spolu najveći broj stanovnika EU spada u dob od 15 do 64 godine njih 64,57%, promatrajući udjele kroz vrijeme vidljivo je da se udjeli i broj mladog i stanovništva srednje dobi smanjuje dok se broj i udio starog stanovništva povećava. Trend povećanja broja stanovništva starije dobi navodi na zaključak da je prisutan proces senilizacije. Do procesa senilizacije dolazi iz više razloga, jedan od razloga je zdravstvena skrb koja je iz godine u godinu sve bolja te smanjuje smrtnost kod starijih osoba te povećanje životnog vijeka.

Promatrajući kretanje broja stanovnika prema spolu u dobnim skupinama vidljivo je da nije došlo do promjena. U dobi do 15 godina zadržao se veći broj muškaraca, u dobi od 15 do 64 godine vidljiv je pad broja muškaraca i žena, ali ostao je veći broj muškaraca. Kod stanovništva u starijoj dobi za oba spola vidljiva su povećanja veća od 5 000 000 stanovnika za svaki spol, no broj žena je ostao veći u starijoj dobi populacije.

Zemlja s najvećim brojem stanovništva do 15 godina je Francuska od 12 047 870 osobe, od toga 51,08% muškog spola i 48,92% ženskog spola. Najviše osoba srednje dobi (15 – 64) živi u Njemačkoj gdje ih je 53 884 866, od toga 50,77% muškarci i 29,23% žene. U Njemačkoj također živi najveći broj osoba starijih od 65 godina u iznosu od 17 883 532, od toga 56,27% žene i 43,73% muškarci.

U 2010. godini na području Europske Unije živjelo je 225 829 424 žene i činile su 51,25% stanovništva i 214 830 991 muškarac, odnosno 48,75% stanovništva EU. Prema podacima iz 2019. godine došlo je do povećanja broja stanovnika oba spola, broj žena iznosi 228 586 686 ili 51,16% te 218 237 878 muškaraca odnosno 48,84%. Na temelju grafikona vidljivo je povećanje ukupnog broja stanovnika i broja stanovnika prema spolovima. Broj muškaraca se povećao za 1,59%, a žena 1,22% što je dovelo do smanjenja razlike udjela muškaraca u odnosu na žene u ukupnom broju stanovnika

Grafikon 1 Broja stanovnika EU prema spolu u 2010. i 2019. godini

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Population on 1 January by broad age group and seks

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (22.03.2020.)

Promatrajući odnos između spolova prema broju žena na 100 muškaraca, on se smanjio 2010. godine iznosio je 105,1 žena na 100 muškaraca, dok 2019. je 104,7 žena na 100 muškaraca. U 3 zemlje od njih 27 koje pripadaju Europskoj Uniji gdje je broj žena manji nego muškaraca, a to su: Švedska (98,9), Luxemburg (98,9) i Malta (96) žena na 100 muškaraca. Litva je zemlja u kojoj živi 115,7 žena na 100 muškaraca što je najveći omjer u EU.

Procijenjeni životni vijek stanovnika EU u 2018. godini iznosi 81 godinu što je povećanje od 1,2 godine u odnosu na 2010. godinu. Procijenjeni životni vijek žena je 83,7, a muškaraca 78,2 godine. U Španjolskoj osobe prosječno žive 83,5 godine što je najviše u EU, dok u Bugarskoj je najmanji procijenjeni životni vijek od 75 godina. Žene najdulje žive u Španjolskoj 86,3 godine, a muškarci u Italiji 81,2 godine. Najkraći procijenjeni životni vijek žena je 78,6 godina u Bugarskoj, a kod muškaraca 70,1 godinu u Latviji.

Tablica 6 Stanovništvo Republike Hrvatske prema starosti i spolu 1991. - 2011.

	1991.			2001.		
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene
Ukupno	4 784 265	2 318 623	2 465 642	4 437 460	2 135 900	2 301 560
do 15	926 179	474 489	451 690	754 634	386 167	368 467
15 - 64	3 230 039	1 611 548	1 618 491	2 969 981	1 475 860	1 494 121
65 i više	556 040	199 239	356 801	693 540	265 108	428 432
Nepoznato	72 007	33 347	38 660	19 305	8 765	10 540
	2011.					
	Ukupno	Muškarci	Žene			
Ukupno	4 284 889	2 066 335	2 218 564			
do 15	652 428	334 725	317 703			
15 - 64	2 873 828	1 435 402	1 438 436			
65 i više	758 633	296 208	462 425			

Izvor: Izrada autora prema: DZS, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništvo prema spolu i starosti

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf (22.03.2020.)

Prema popisima stanovništva prikazanim u *Tablica 6 Stanovništvo Republike Hrvatske prema starosti i spolu 1991. – 2011.* prikazano je kretanje stanovništva prema spolu i dobi po provedenim popisima. Važno je naglasiti da popisi iz 1991. i 2001. godine zbog načina prikupljanja i nemogućnosti određivanja dobi određenog broja stanovništva sastoji se od varijable nepoznato. Nepoznato obuhvaća ono stanovništvo prema spolu za koje nije bilo moguće odrediti dob u četverogodišnjim rangovima. Kroz sve popise vidljiva je prisutnost većeg broja žena od broja muškaraca. Razlog većeg broja žena nego muškaraca ogleda se u tome što se žene imaju bolje biološke prepozicije za dulji životni vijek, podjela rada i socijalno okruženje.

Usporedbom popisa stanovništva iz 1991. i 2001. godine vidljivo je da se u tom razdoblju broj muškaraca smanjio za 182 723 osobe, a žena 164 082. Razlog smanjenja broja osoba oba spola su rat, ratna stradanja te iseljavanje zbog rata, veće je smanjenje broja muškog spola jer su oni sudjelovali u ratu te pogibali, stradali i mnogi od njih su nestali.

Kroz ta dva popisa smanjenje broja stanovnika događalo se u rangu od 0 pa sve do 65 godine života stanovnika, u rang od 65 godina i više zabilježeno je povećanje od 137 500 stanovnika koje je pod utjecajem bolje zdravstvene skrbi i općenitog povećanja životnog vijeka.

Usporedbom podataka iz popisa stanovništva 1991. i 2001. godine ukupan broj osoba u rangu od 15 do 65 godine smanjio se za 260 058 osobu, dok broj stanovnika do 15 godine života smanjio se za 171 545 osoba. Prosječna starost stanovništva u 1991. godini iznosila je 37,1 godinu, muškarca (35,4) te žena (38,7). Prema podacima iz popisa stanovništva 2001. godine prosječna starost se povećala i iznosila je 39,3 godine, 37,5 za muškarce i 41 godina za žene.

Popisom stanovništva iz 2011. godine Hrvatska je imala 4 284 889 stanovnika, od toga 2 066 335 muškaraca i 2 218 554 žena, omjer muškarac i žena iznosio je 48,22:51,78. Prosječna starost stanovništva iznosila je 41,7 godinu, a prosječna starost prema spolu muškarci (39,9) i žene (43,4). U odnosu na prethodni popis broj stanovnika se smanjio za 152 571 osobu, od toga 69 565 muškarac i 82 996 žene. Zbog metodoloških razlika odnosno stavke nepoznato u popisu stanovništva 2001. nije moguće vršiti usporedbu s popisom 2011. godine jer određeni dio osoba iz stavke nepoznato je kroz popis stanovništva iz 2011. uvršten u rangove godina. Moguće je zaključiti da se u razdoblju 2001. – 2011. godina broj stanovnika smanjio u dobi do 65 godina, dok se broj stanovnika starijih od 65 godina povećao.

Popisom stanovništva iz 2011. godine vidljiv je nastavak trenda većeg broja muškaraca među mladom populacijom. Sve veći broj starijih osoba u ukupnom stanovništvu ogleda se i kroz prosječnu starost stanovništva koja je se u razdoblju 1991.-2011. godine povećala za 4,6 godina s 37,1 na 41,7 godine. Prosječna starost muškaraca se povećala za 4,4 godine, a žena za 4,7 godina.

Kao što je već u ovom radu navedeno slijedeći cjelovit popis stanovništva u Hrvatskoj provest će se 2021. godine, prema podacima koje prikuplja EUROSTAT u 2019. godini u Hrvatskoj je živjelo 4 076 246 osobe, od toga 1 972 572 muškaraca (48,4%) i 2 103 674 žena (51,6%).

Broj osoba do 15 godina života iznosi 587 786, odnosno 14,42%, od toga 302 415 muškog te 285 371 osoba ženskog spola. Osoba od 15 do 65 godine života u Hrvatskoj je ukupno 2 649 861, što je 65,01% ukupnog stanovništva, broj muškaraca je 1 329 895, a žena 1 319 966.

Broj osoba starijih od 65 godina iznosi 838 599, što je 20,57% ukupnog stanovništva, od toga 340 262 je muškaraca i 498 337 žena. U Hrvatskoj 2010. godine živjelo je 107,4 žene na 100 muškaraca, dok se u 2019. taj omjer smanjio te iznosio je 106,6 žena na 100 muškaraca.

4. KRETANJE STANOVNIŠTVA EU I HRVATSKE

Osnovni parametri koji imaju utjecaja na veličinu i strukturu populacije su prirodno i mehaničko kretanje. Prirodno kretanje koje se zbiva uslijed prirodnih procesa nataliteta i mortaliteta, odnosno rađanjem i smrću djela populacije. Dok mehaničko kretanje obuhvaća procese koji se događaju uslijed samostalnog i slobodnog kretanja stanovništva koji zbog nekih razloga mijenjaju mjesto prebivališta.

4.1. Prirodno kretanje stanovništva Europske Unije

Natalitet ili broj rođenih kao dio procesa prirodnog kretanja stanovništva unutar Europske Unije prikazan je u *Tablici 5 Broj rođenih u 2010. i 2018. godini po članicama EU*. Broj rođenih u 2010. godini iznosio je 4 603 858, dok se taj broj na godišnjoj razini prema dostupnim podacima u 2018. smanjio za 358 148 novorođenih te iznosio 4 245 710.

Zemlja s najvećim natalitetom za 2010. godinu bila je Francuska gdje bilo rođeno 833 654 osobe, tijekom 2018. godine broj rođenih je pao na 759 199 godišnje što je smanjenje od 8,93%. Njemačka je zabilježila najveći broj novorođenih u 2018. godini od 787 523 osobe što je povećanje od 16,16% u odnosu na 2010. godinu. Malta je zemlja s najmanjim natalitetom u EU od 3898 za 2010. i 4444 novorođenih u 2018. godini što čini povećanje od 14,4%. Francuska i Njemačka bilježe najveći natalitet dok Malta najmanji to je za pretpostaviti prema broju stanovnika, Njemačka i Francuska su prve dvije članice po broju stanovnika, dok Malta je posljednja.

Zemlje koje u promatranom razdoblju bilježe rast broja novorođenih osim prije navedene Njemačke i Malte su Švedska (0,17%), Mađarska (3,47), Luksemburg (6,81%) i Austrija (8,65%). Iz navedenih podataka vidljivo je da je najveći zabilježeni porast nataliteta ima Njemačka od 16,16%, tijekom 2018. godine rodilo se 109 576 novorođenčadi nego tijekom 2010. Razlozi takvog povećanja nataliteta ogledaju se u činjenici da u Njemačku dolazi veliki broj migranata, ali i u demografskoj politici koju provodi.

Tablica 7 Broj rođenih u 2010. i 2018. godini po članicama EU

Zemlja	Rođeni 2010.	Rođeni 2018.	Razlika rođeni	% +/-
Austrija	78.742	85.535	6.793	8,65%
Belgija	130.100	118.319	- 11.781	-9,06%
Bugarska	75.513	62.197	- 13.316	-17,63%
Cipar	9.801	9.329	- 472	-4,82%
Češka	117.153	114.036	- 3.117	-2,66%
Danska	63.411	61.476	- 1.935	-3,05%
Estonija	15.825	14.367	- 1.458	-9,21%
Finska	60.980	47.577	- 13.403	-21,98%
Francuska	833.654	759.199	- 74.455	-8,93%
Grčka	114.766	86.440	- 28.326	-24,68%
Hrvatska	43.361	36.945	- 6.416	-14,80%
Irska	75.174	61.022	- 14.152	-18,83%
Italija	561.944	439.747	- 122.197	-21,75%
Latvija	19.781	19.314	- 467	-2,36%
Litva	30.676	28.149	- 2.527	-8,24%
Luksemburg	5.874	6.274	400	6,81%
Mađarska	90.335	93.467	3.132	3,47%
Malta	3.898	4.444	546	14,01%
Nizozemska	184.397	168.525	- 15.872	-8,61%
Njemačka	677.947	787.523	109.576	16,16%
Poljska	413.300	388.178	- 25.122	-6,08%
Portugal	101.381	87.020	- 14.361	-14,17%
Rumunjska	212.199	202.744	-9.455	-4,46%
Slovačka	60.410	57.639	- 2.771	-4,59%
Slovenija	22.343	19.585	- 2.758	-12,34%
Španjolska	485.252	370.827	- 114.425	-23,58%
Švedska	115.641	115.832	191	0,17%
EU	4.603.858	4.245.710	- 358.148	-7,78%

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Live births (total) by month

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (23.03.2020.)

Mnoge su mjere demografske politike kojim Njemačka povećava natalitetu „u njih spada i isplata dvije trećine mjesečnog osobnog dohotka za roditelja koji u prvoj godini života djeteta odluči ostati kod kuće, moguće je, recimo, da oba roditelja imaju plaćeni porodiljni dopust u trajanju po sedam mjeseci osim toga, zakonom se jamči mjesto u jaslicama za dijete kada napuni godinu dana“²⁰

Ostale članice su zabilježile pad novorođenčadi, od kojih se ističu Grčka (24,68%) i Španjolska (23,58), to su države koje su u većem djelu bile pogođene velikom ekonomskom krizom te velikom stopom nezaposlenosti mladih.

Totalna stopa fertiliteta ili broj djece po ženi u EU za 2018. godinu iznosi 1,55 djeteta po jednoj ženi, u odnosu na 2010. godinu kada je bilo 1,57 djeteta po ženi taj broj se smanjio. U Francuskoj je 1,88 djeteta na 1 ženu što je najveća stopa fertiliteta u EU, zemlja koja ima najnižu stopu je Španjolska gdje je 1,26 djeteta po ženi. Najveći pad totalne stope fertiliteta zabilježen je u Finskoj gdje je 2010. iznosio 1,87, a 2018. godine iznosio 1,41 djeteta po ženi, što je smanjenje od 0,46 djeteta po ženi. Najveći rast stope fertiliteta zabilježen je u Mađarskoj gdje s 1,25 porasla na 1,55 djeteta po ženi, što čini povećanje od 0,3 djeteta po ženi.

Uz stopu fertiliteta kao pokazatelj kretanja broja rođenih u odnosu na stanovništvo koristi se i podatak o broju rođene djece na 1000 stanovnika. U Europskoj Uniji u 2018. godini na 1000 stanovnika rođeno je 9,5 djece, za usporedbu u 2010. godini taj broj je iznosio 10,4, što je smanjenje od gotovo jednog djeteta na 1000 stanovnika. Irska s brojem od 12,5 ima najveći broj rođene djece na 1000 stanovnika dok najmanji ima Italija s brojem od 7,3. Irska je u periodu od 2010. do 2018. godine zabilježila pad od 4 rođena djeteta na 1000 stanovnika, 2010. broj je iznosio 16,5, a 2018. kao što je već navedeno broj rođene djece na 1000 stanovnika je 12,5. Najveće povećanje bilježi Njemačka od 1,2 djeteta na 1000 više u 2018. nego u 2010. godini.

EUROSTAT kroz svoje statističke izvještaje navodi prosječnu dob žene kada rađa te u kojoj dobi rađaju prvo dijete. Prosječan broj godina žene koja rađa u EU u 2010. godini bio 30 godina dok se u 2018. godini povećao i iznosio 30,8 godina. U Bugarskoj je najmanji prosječan broj godina kada žena rađa te iznosi 27,7 godina, dok u Španjolskoj i Irskoj je taj broj godina najveći, iznosi 32,2.

---

²⁰ Martin, D., „Kako Nijemci povećavaju natalitet?“, DW, 04.04.2018., <https://www.dw.com/hr/kako-nijemci-povećavaju-natalitet/a-43246346> (Pristupljeno: 23.03.2020.)

Što se tiče godina kada žene rađaju prvo dijete na razini EU 29,3 godine u 2018. godinu. Žene u Bugarskoj najranije rađaju prvo dijete s prosječno 26,2 godine što je najmanje u EU, dok žene u Italiji prosječno najkasnije rađaju prvo dijete s 31.2 godine. Dob žene kada općenito rađa ili kad rađa prvo dijete na razini EU je prilično visoka, razlog je način života žena koje se sve kasnije odlučuju na rađanje.

Mortalitet je suprotan natalitetu, njegovo smanjenje predstavlja pozitivan proces, dok povećanje ukazuje na neželjeno prirodno kretanje stanovništva. U *Tablici 6 Broj umrlih u 2010. i 2018. godini po članicama EU* prikazano je kretanje mortaliteta u Europskoj Uniji kroz njezine članice. Na području cijele EU 2010. godine je zabilježena smrt 4 338 466 osobe, a tijekom 2018. broj umrlih iznosio je 4 693 445, kroz promatrano razdoblje broj umrlih se povećao za 54 979 osoba odnosno 8,18%. Najveći broj umrlih osoba tijekom 2018. popisan je u Njemačkoj gdje je te godine umrlo 954 874 osobe, 96 106 (11,19%) više nego 2010. godine. Najmanji broj umrlih osoba zabilježeno je na Malti gdje je 2018. umrlo 3 688 osoba, iako ima najmanji broj umrlih na Malti je zabilježen porast broja umrlih od 22,52% što je najveće povećanje broja umrlih u EU.

Tijekom razdoblja 2010. – 2018. godina četiri zemlje su zabilježile smanjenje mortaliteta, a to su: Bugarska (1,49%), Estonija (0,25%), Latvija (4,06%) i Litva (6,04%). Litva je članica u kojoj je zabilježen najveći pad mortaliteta, 2010. godine broj umrlih iznosio je 42 120 osobe da bi taj broj do 2018. pao na 39 574 osobe, smanjio se za 2546 osobe. Ostale članice su zabilježile povećanje mortaliteta, zanimljivo je da su najveće stope povećanja mortaliteta zabilježile članice koje su najmanje po veličini i po broju stanovnika (manje od milijun), a to su: Malta (22,52%), Luksemburg (14,84%) i Cipar (13,3%).

Tablica 8 Broj umrlih u 2010. i 2018. godini po članicama EU

Zemlja	Umrli 2010.	Umrli 2018.	Razlika umrli	% +/-
Austrija	77.199	83.975	6.776	8,78
Belgija	105.152	110.693	5.541	5,27
Bugarska	110.165	108.526	- 1.639	-1,49
Cipar	5.103	5.768	665	13,03
Češka	106.844	112.920	6.076	5,69
Danska	54.368	55.232	864	1,59
Estonija	15.790	15.751	- 39	-0,25
Finska	50.887	54.527	3.640	7,15
Francuska	551.369	609.747	58.378	10,59
Grčka	109.084	120.296	11.212	10,28
Hrvatska	52.096	52.706	610	1,17
Irska	27.961	31.009	3.048	10,90
Italija	581.307	633.133	51.826	8,92
Latvija	30.040	28.820	- 1.220	-4,06
Litva	42.120	39.574	- 2.546	-6,04
Luksemburg	3.760	4.318	558	14,84
Mađarska	130.456	131.247	791	0,61
Malta	3.010	3.688	678	22,52
Nizozemska	136.058	153.363	17.305	12,72
Njemačka	858.768	954.874	96.106	11,19
Poljska	378.478	414.200	35.722	9,44
Portugal	105.953	113.051	7.098	6,70
Rumunjska	259.723	263.911	4.188	1,61
Slovačka	53.445	54.293	848	1,59
Slovenija	18.609	20.485	1.876	10,08
Španjolska	380.234	425.153	44.919	11,81
Švedska	90.487	92.185	1.698	1,88
EU	4.338.466	4.693.445	354.979	8,18

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Deaths (total) by month

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_mmonth&lang=en

(23.03.2020.)

Kao i natalitet i mortalitet se također statistički vodi kroz prosječan broj umrlih na 1000 stanovnika. U Europskoj Uniji tijekom 2018. godine na 1000 stanovnika umrlo je 10,5 osoba, za usporedbu 2010. godine taj broj je bio manji i iznosio je 9,9 osoba.

Kretanje broja umrlih na 1000 stanovnika ukazuje nepovoljni trend povećanja broja umrlih osoba. Najveći broj zabilježeno je u Bugarskoj gdje na 1000 stanovnika umre 15,4 osobe, a najmanji u Irskoj gdje umre 6,4 osobe na 1000 stanovnika. Irska je zemlja koja ima najveći broj rođenih i najmanji broj umrlih na 1000 stanovnika što ukazuje da ima pozitivan prirodni priraštaj. Na razini EU također vode se statistički podaci o smrtnosti dojenčadi (beba do prve godine života) koja za 2018. godinu iznosi 14 623, za razliku o smrtnosti u 2010. od 18 252 bebe vidljivo je da je smrtnost smanjenja što je dobar pokazatelj. Zemlja s najvećom smrtnošću dojenčadi je Francuska gdje je u 2018. umrlo 2906 dojenčadi, Cipar je zemlja gdje je smrtnost dojenčadi najmanja te iznosi 22.

Tablica 9 Razlika između broja rođenih i umrlih prema članicama EU

Zemlja	2010.	2018.	Zemlja	2010.	2018.
Austrija	1.543	1.560	Litva	- 11.444	- 11,425
Belgija	24.948	7.626	Luksemburg	2.114	1,,956
Bugarska	- 34.652	- 46.329	Mađarska	- 40.121	- 37.780
Cipar	4.698	3.561	Malta	888	756
Češka	10.309	1.116	Nizozemska	48.339	15.162
Danska	9.043	6.244	Njemačka	- 180.821	- 167.351
Estonija	35	- 1.384	Poljska	34.822	- 26.022
Finska	10.093	- 6.950	Portugal	- 4.574	- 26.031
Francuska	282.285	149.452	Rumunjska	- 47.524	- 61.167
Grčka	5.682	- 33.856	Slovačka	6.965	3.346
Hrvatska	- 8.735	- 15.761	Slovenija	3.734	- 900
Irska	47.213	30.013	Španjolska	105.018	- 54.326
Italija	- 19.363	-193.386	Švedska	25.154	23.647
Latvija	- 10.259	- 9.506	EU	265.392	- 447.735

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Live births (total) by month i Deaths (total) by month

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_mmonth&lang=en

(23.03.2020.)

Iz *Tablice 8. Razlika između broja rođenih i umrlih prema članicama EU* vidi se da je u 2010. godini Europska Unija imala pozitivan prirodni priraštaj od 265 392 osobe, broj rođenih je bio veći od broja umrlih. Situacija tijekom 2018. godine je suprotna nego 2010., tada je umrlo 447 735 osoba više nego što ih je rođeno te ukazuje na negativni prirodni priraštaj. Najveći prirodni priraštaj tijekom 2010. i 2018. godine imala je Francuska u oba navrata, tijekom 2010. višak rođenih nad umrlih bio je za 282 285 osobe, a 2018. za 149 452 osobe. Najveći negativni priraštaj u 2010. zabilježen je u Njemačkoj od 180 821 umrlih osoba više od onih rođenih, a 2018. najveći negativni priraštaj bio je u Italiji od 193 386 osoba.

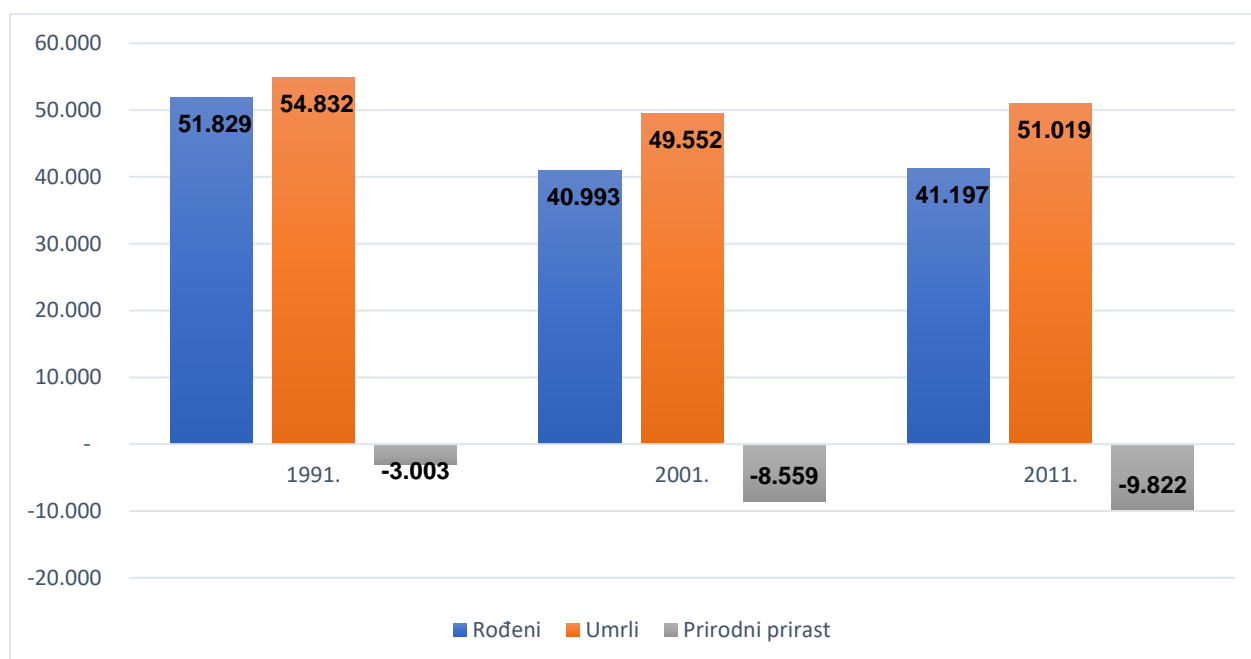
4.2. Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske

Tijekom provedbe popisa stanovništva Republike Hrvatske kroz *Grafikon 2 Kretanje prirodnog prirasta u Hrvatskoj kroz godine popisa stanovništva* vidljivo je da u svim godinama kada je popis proveden zabilježen je negativni prirodni prirast. Kako vrijeme odmiče vidljiv je sve veći negativni prirodni prirast, broj rođenih svakom godinom popisa je sve manji, dok broj umrlih se iz 2001. godine smanjio u odnosu na onaj 1991. da bi opet se povećao tijekom 2011. godine.

Tijekom 1991. godine u Hrvatskoj rođeno je 51 829 osobe, dok je njih 54 832 umrlo čime je postignut negativni prirodni prirast od 3 003 osobe. Broj živorođenih na 1000 stanovnika iznosio je 10,08, a broj umrlih 11,5, na 1000 stanovnika prosječno je 0,7 osoba više umiralo nego što se rađalo. U 2001. u odnosu na 1991. bilježi se drastičan pad broja rođenih, tada je rođeno 40 993 osobe što je pad od 21% u odnosu na 1991. godinu. Broj umrlih se također smanjio u odnosu na 1991. i iznosio je 49 552 osobe, prirodni prirast bio je negativan te iznosio je 8 559. Tijekom 2001. godine broj umrlih osoba na 1000 osoba bio je jednak onom iz 1991., dok se broj rođenih smanjio za 0,5, iznosio je 10 rođenih na 1000 stanovnika. U 2011. godini rođeno je 41 197 osoba, a umrlo 51 019 osoba što je povećanje obje varijable u odnosu na 2001. godinu. Prirodni prirast je iznosio 9 882 umrle osobe više nego rođene, na 1000 stanovnika rođeno je 9,4, a umrlo 11,6 osoba.

Grafikon 2 Kretanje prirodnog prirasta u Hrvatskoj kroz godine popisa stanovništva

Izvor: Izrada autora prema: DZS, Prirodno kretanje stanovništva od 1991. do 2000. i od 2000. do 2011.

<https://www.dzs.hr/Hrv/publication/2002/7-1-1h2002.htm>

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/07-01-01_01_2012.htm (24.03.2020.)

Tijekom 2001. godine najveći prirodni prirast zabilježen je u Gradu Zagrebu gdje je tijekom godine rođeno 15 osoba više nego što je umrlo, dok u Sisačko-moslavačkoj županiji je zabilježen prirodni priraštaj od -1 081 osobe. U 2011. godini najveći prirodni priraštaj bio je u Splitsko-dalmatinskoj županiji od 430 osoba, dok u Primorsko-goranskoj je zabilježen od -1 041 osobe.

Prema podacima iz Priopćenja o prirodnom kretanju stanovništva Republike Hrvatske po godinama koje izdaje Državni zavoda za statistiku u periodu od 1991. do 2018. godine samo tijekom dvije godine zabilježen je pozitivan prirodni prirast. Godine tijekom kojih je zabilježen pozitivan prirodni prirast su 1996. (3 175) i 1997. (3 537), to su godine netom nakon završetka Domovinskog rata. Razlozi većeg broja rođenih i pozitivnog prirodnog priraštaja mogu se podijeliti u 2 skupine razloga. Prva skupina razloga je završetak rata, nakon završetka rata sigurnost ljudi i njihovih domova više nije bila upitna te su odlučili na osnivanje odnosno proširenje svojih obitelji.

Druga skupina razloga ogleda se u velikom broju branitelja koji su se vratili kući nakon završetka rata, tijekom rata nisu bili u mogućnosti stvaranja/proširenja obitelji.

Promatrajući prirodno kretanja stanovništva Hrvatske s gledišta Europske Unije, kako se kreću trendovi unutar EU takvi trendovi su prisutni i u Hrvatskoj. Prema pokazatelju mortaliteta na 1000 stanovnika Hrvatska se nalazi iznad prosjeka EU, za 2010. iznosio je 12,1, a 2018. godine taj broj je porastao na 12,9, dok prosjek za EU je iznosio 9,9 osoba u 2010. i 10,5 u 2018. godini. Vidljivo je da je broj umrlih na 1000 stanovnika u Hrvatskoj kroz obje promatrane godine veći za više od 2 osobe od prosjeka EU. Broj rođenih na 1000 stanovnika u 2010. godini na prosjeku EU iznosio je 10,4 osobe, a u Hrvatskoj 10,1 što je svrstava ispod prosjeka. Tijekom 2018. godine taj se broj na razini EU smanjio na 9,5 osobe, smanjenje je također zabilježeno u Hrvatskoj gdje je te godine na 1000 stanovnika rodilo 9 osoba. Problemi koji su prisutni u Hrvatskoj u odnosu na prosjeke EU su slijedeći: kod parametra (natalitet na 1000 stanovnika) koji bi trebao biti veći od prosjeka u Hrvatskoj je manji i pada u većem obujmu od prosjeka EU, dok parametar (mortalitet) koji bi trebao biti manji od prosjeka u Hrvatskoj je veći i raste u većem obujmu od prosjeka EU.

4.3. Mehaničko kretanje stanovništva Europske Unije

Mehaničko kretanje ili migracija nije pod utjecajem prirodnih promjena te na njezino kretanje najveći utjecaj imaju ljudi i njihovo kretanje (imigracije i emigracije). Na razini EU prema dostupnim podacima moguće je proučavati samo vanjske migracije, odnosno migracije kojima se određeni broj stanovništva odselio, odnosno uselio u neku od članica.

Tablica 10 Migracijski saldo u 2010. i 2018. godini po članicama EU

Zemlja	Saldo 2010.	Saldo 2018.	Zemlja	Saldo 2010.	Saldo 2018.
Austrija	19.327	38.421	Litva	- 77.944	- 3.292
Belgija	69.268	48.925	Luksemburg	7.660	10.659
Bugarska		- 3.666	Mađarska	12.154	34.759
Cipar	15.913	8.102	Malta	74	17.102
Češka	- 12.752	39.163	Nizozemska	30.806	84.671
Danska	10.780	4.288	Njemačka	151.599	353.471
Estonija	- 2.484	7.071	Poljska	- 62.995	24.209
Finska	13.731	11.965	Portugal	3.815	11.570
Francuska	37.580	45.490	Rumunjska	- 48.100	-59.083
Grčka	- 1.579	16.440	Slovačka	3.383	3.955
Hrvatska	- 4.171	- 13.486	Slovenija	- 521	14.928
Irska	- 25.760	43.977	Španjolska	- 42.672	334.158
Italija	380.085	175.364	Švedska	49.948	85.621
Latvija	- 35.640	- 4.905	EU	491.505	1.329.877

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Emigration i Immigration

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00176/default/table?lang=en>

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00177/default/table?lang=en>

(24.03.2020.)

Promjena migracijskog salda kroz promatrano razdoblje prikazano je u *Tablici 8 Migracijski saldo u 2010. i 2018. godini po članicama EU*, vidljivo je da u promatranim godinama EU je ostvarivala pozitivni migracijski saldo. Tijekom 2010. migracijski saldo je iznosio 491 505, što znači da je tijekom te godine više osoba imigriralo u EU nego što je emigriralo. Tijekom 2018. godine čak 1 329 877 osobe više su imigrirale u EU nego što ih je emigriralo. Razlog velikog pozitivnog migracijskog salda u 2018. godini te nekoliko godina prije nje (od 2015.) uzrokovano je velikim brojem izbjeglica s područja Sirije, Afganistana te ostalih ratom pogođenih područja. Migranti, odnosno izbjeglice dolaze na područje EU u potrazi za poslom i boljim životom.

Najprivlačnija članica migrantima je Njemačka koja zbog nedostatka radnika omogućava im zaposlenje. Nedostatak radnika također je razlog da stanovnici ostalih članica EU imigriraju u Njemačku koja je tijekom 2018. godine zabilježila najveći

pozitivni migracijski saldo na razini EU od 353 471 osobe. Kroz promatrane godine osim Njemačke kao imigracijske zemlje ističu se Italija, Austrija, Belgija, Švedska, Francuska i Finska, to su sve zemlje s razvijenom ekonomijom i poželjne su migrantima za rad i život.. Pozitivne promjene u migracijskom saldu tijekom 2018. u odnosu na 2010. imale su: Češka, Estonija, Poljska, Slovenija i Španjolska. Grčka i Irska su također imale prijelaz iz negativnog u pozitivan migracijski saldo, one su specifične po tome što je Grčka prva zemlja EU na putu izbjeglicama koje dolaze i veliki broj njih zbog nemogućnosti prelaska granica se zadržavaju u njoj. Irska je zemlja koja u posljednjih nekoliko godina kao i Njemačka zbog nedostataka radnik mjesta je izbor velikog broja emigranata ne samo članica EU nego i ostalih europskih zemalja.

Zemlje koje bilježe veći broj emigranata nego imigranata tijekom promatranih godina su slabije razvijene članice, a to su: Rumunjska i Hrvatska koje su 2010 imale negativan migracijski saldo te tijekom 2018. bio je značajno veći. Rumunjski migracijski saldo ju 2010. iznosio je -48 100 dok 2018. bio je veći i iznosio -59 083. Hrvatski migracijski saldo od -4 171 u 2010. tijekom 2018. se utrostručio te iznosio 13 486. Razlozi velikog iseljavanja su nemogućnost pronalaska posla u domovini te želja za napredovanjem u karijeri i povećanje životnog standarda.

Udio stanovnika EU koji su rođeni u drugim zemljama iznosi 10%. „U pojedinim europskim zemljama živi i mnogo veći postotak stanovnika koji su rođeni negdje drugdje: u Irskoj ih 14,1%, u Francuskoj 10,7%, a u Njemačka s više od 10 milijuna stranaca, u tome zauzima prvo mjesto u Europi.“²¹

4.4. Mehaničko kretanje stanovništva Hrvatske

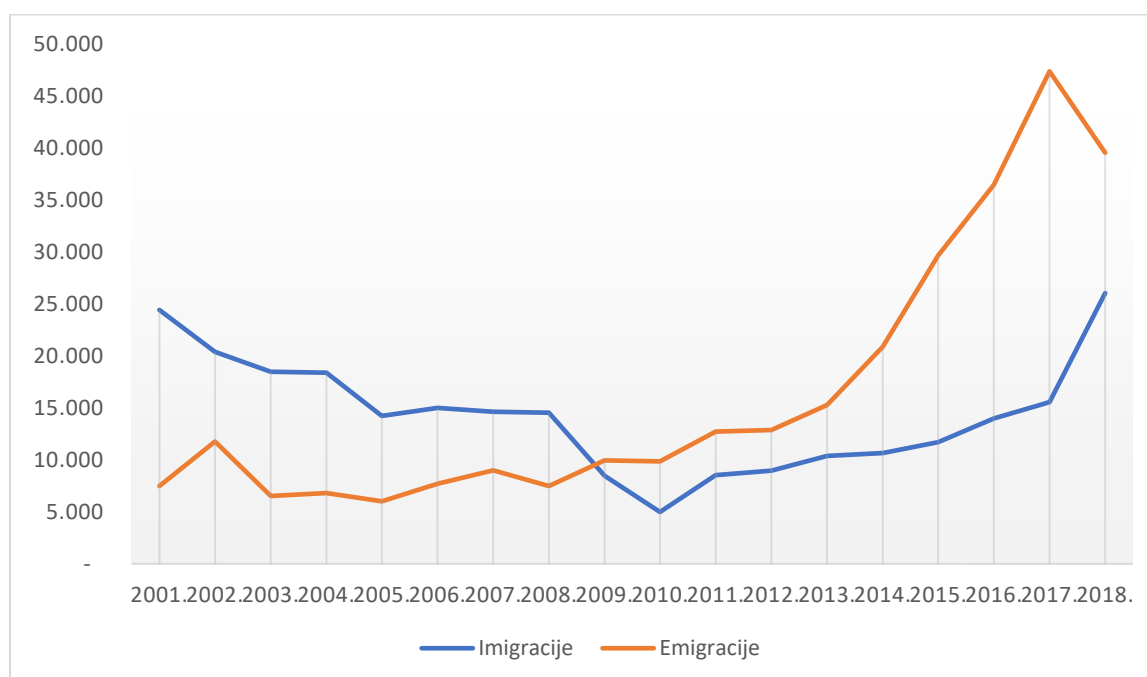
Tijekom 1990-ih godina prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku migracijski saldo Republike Hrvatske bio je pozitivan unatoč emigracijama uzrokovanim ratom. Tijekom perioda do popisa stanovništva 2001. svake godine je zabilježen pozitivan migracijski saldo, ističu se dvije godine 1993. kada je zabilježen najveći migracijski saldo od 48 533 osobe i 1998. kada se u Hrvatsku doselilo 44 192 osobe više nego odselile. Prema *Grafikonu 3 Kretanje vanjskih migracija u Hrvatskoj*

---

²¹ Jurić, T., Iseljavanje Hrvata u Njemačku - Gubimo li Hrvatsku, Zagreb, Školska knjiga, 2018., str. 60.

2001.-2018. vidljivo je da se u Hrvatskoj sve do 2009. godine bilježio pozitivan migracijski saldo, nakon 2009. prema statističkim podacima više niti jedne godine nije zabilježen pozitivan migracijski saldo. Tijekom 2008. godine u svijetu je započela velika ekonomska kriza koja je zahvatila i Hrvatsku, mnoge osobe su tada izgubile posao i bile zadužene te su emigrirale u zemlje gdje su se mogle zaposliti.

Grafikon 3 Kretanje vanjskih migracija u Hrvatskoj 2001.-2018. godine

Izvor: Izrada autora prema: DZS, Priopćenje Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2011. i Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018.

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/07-01-02_01_2012.htm

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm (25.03.2020.)

U 2011. godini 8 534 osobe doselile su se iz inozemstva u Republiku Hrvatsku, a 12 699 osoba odselilo se u inozemstvo. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je -4 165. Županija koja je zabilježila najveći broj imigracija i emigracija je Grad Zagreb, iz kojeg su se iselile 1 999 osoba, a doselile 2 043 osobe, što čini migracijski saldo od 23. S najvećim migracijskim saldonom ističe se Zagrebačka županija od 130 osoba, dok Sisačko-moslavačka županija je imala migracijski saldo od -1 041.

Iz inozemstva se u Hrvatsku doselilo 55,3% hrvatskih državljana i 44,7% stranaca, a odselilo se 75% hrvatskih državljana i 20,1% stranaca. Od ukupnog broja doseljenih osoba u Republiku Hrvatsku, 43,0% osoba doselilo se iz Bosne i Hercegovine. Najviše osoba iz Hrvatske odselilo se u Bosnu i Hercegovinu (31,7%) te Srbiju (26,0%).

Kroz grafikon je vidljivo da nakon krize 2008. godine broj emigracija raste, a imigracija otpada. Do 2013. godine broj emigracija iz Hrvatske rastao za oko 1500 osoba svake godine. Nakon ulaska Hrvatske u EU 2013. godine kada se stanovnicima otvorila mogućnost lakšeg kretanja unutar EU, veliki broj Hrvata se odlučilo emigrirati. U razdoblju 2014.-2017. broj emigracija iz Hrvatske se više nego udvostručio, 2014. iznosio je 20 585, a 2017. godine 47 352 osobe koje su se iselile.

U 2018. godini u Republiku Hrvatsku iz inozemstva se doselilo 26 029 osoba, a u inozemstvo se odselilo 39 515 osoba. Migracijski saldo stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je -13 486. Kao i 2011. godine najveći broj imigracija i emigracija zabilježila je županija Grad Zagreb iz koje se iselilo 6 569 osoba, a uselilo 6 398 doseljenika, migracijski saldo je iznosio -171. Najveći migracijski saldo je imala Istarska županija u iznosu od 913, a najveći negativni Osječko-baranjska županija od -2 765. U 2018. iz inozemstva u Hrvatsku doselilo se 33,1% hrvatskih državljana i 66,9% stranaca, a odselilo se 92,2% hrvatskih državljana i 7,8% stranaca. Od ukupnog broja doseljenih osoba u Republiku Hrvatsku 39,8% osoba doselilo se iz Bosne i Hercegovine. Od ukupnog broja odseljenih osoba iz Hrvatske najviše osoba odselilo se u Njemačku (55,0%).

Njemačka je destinacija velikog broja Hrvatskih iseljenika, veliki poticaj tome ima blagonaklonost Nijemaca te činjenica da se Hrvate smatra jednom od najintegritetnijih useljeničkih skupina. „Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku SR Njemačke, od ulaska Hrvatske u EU do 2017. u Njemačku se iselilo oko 200 000 hrvatskih državljana, što je 5% ukupnog stanovništva Hrvatske. Od toga se gotovo njih 100 000 zaposlilo.“²²

---

²² Ibidem, str. 68.

Najveći problem predstavlja podatak da najveći udio iseljenika čine osobe u dobi između 25 i 45 godina. „Među mlađima od 40 godina najbrojniji su oni s fakultetskim obrazovanjem. Od 35 000 do 40 000 mladih koji su 2016. napustili Hrvatsku njih 22 000 imalo je završen fakultet“.²³ Iseljavanje mladih ima negativni učinak cjelokupnu populaciju, ali i gospodarstvo Hrvatske, iseljavanjem mladih koji su osnovni dio populacije koja sudjeluje u reprodukciji smanjuje se broj stanovnika, dolazi do senilizacije. Velika šteta se nanosi gospodarstvu time što je država ulagala u njihovo obrazovanje od koje ima koristi Njemačka, gospodarski razvoj se usporava te dolazi do velikih gubitaka.

Unutarnje migracije u Hrvatskoj su najčešće kod mladih osoba u dobi od 20-39 godina na relaciji iz ruralnih dijelova u urbane. Tijekom 2011. godine svoje mjesto prebivališta unutar Hrvatske promijenilo je 71 403 osobe. Najviše osoba (39,9%) selilo se između županija, između gradova/općina iste županije selilo se 38,2% osoba, a između naselja istoga grada/općine 21,9% osoba. U 2018. godini broj osoba koje su migrirale unutar zemlje bio je 71 703. Između županija selilo se 42,4% osoba, između gradova/općina iste županije selilo se 37,8% osoba, a između naselja istoga grada/općine selilo se 19,8% osoba.

---

²³ Turčin, K. (2017.) *UZNEMIRUJUĆA ISTINA O EGZODUSU HRVATA Od ulaska u Europsku uniju iseljavanje je eksplodiralo, samo je u Njemačku odselilo 180.000 naših građana*, Jutarnji List, 18. veljače 2017., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uznemirujuca-istina-o-egzodusu-hrvata-od-ulaska-u-europsku-uniju-iseljavanje-je-eksplodiralo-samo-je-u-njemacku-odselilo-180000-nasih-gradana/5650383/> (pristupljeno 20.04.2020.)

5. PROJEKCIJE KRETANJA STANOVNIŠTVA

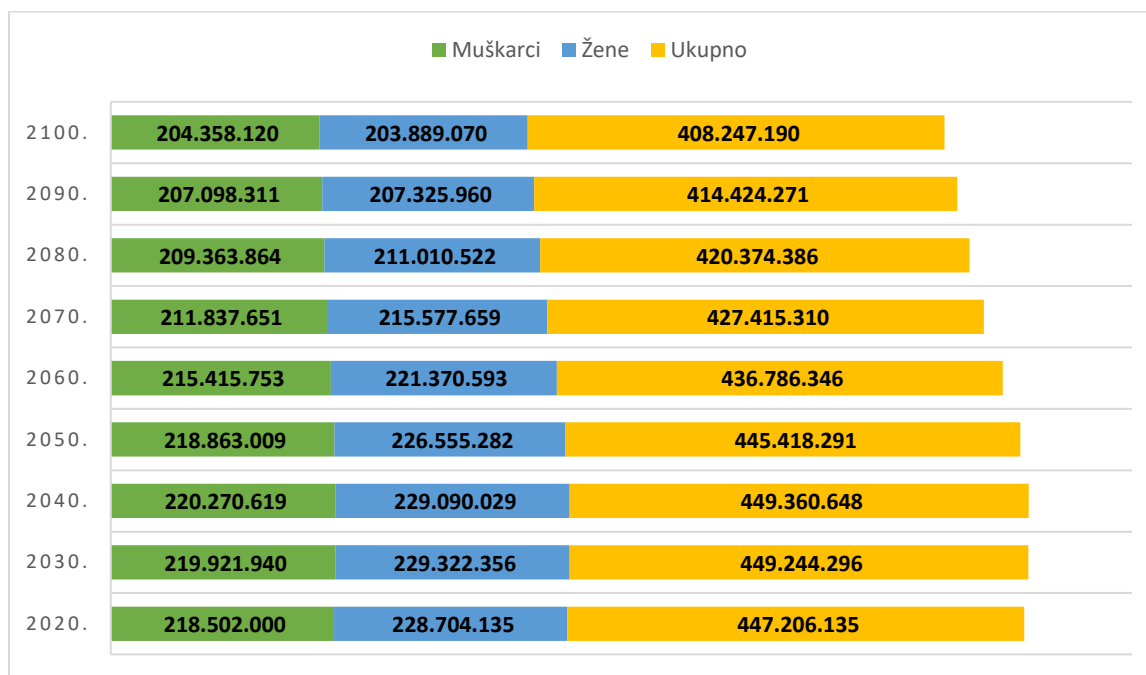
Projekcije o kretanju stanovništva su važna varijabla za promatranje populacijskih trendova, njima se dobivaju podaci o tome koliko stanovnika će određeno područje imati, kakva će biti dobno-spolna struktura, što će se događati s migracijama te ostali. Podaci o projekcijama čine osnovnu podlogu sadašnjeg i predviđanje budućeg demografskog, društvenog i gospodarskog razvoja. Bez projekcija temeljnih demografskih struktura nemoguće je usmjeravati i planirati potrebe gospodarske, socijalne, obrazovne, zdravstvene i druge kapacitete.

5.1. Projekcije kretanja stanovništva EU

Projekciju stanovništva Europske Unije provodi njezin statistički ured EUROSTAT, vremenski interval do kojeg su izrađene projekcije je 2100. godina. Na temelju godišnjih statističkih podataka koje EUROSTAT dobiva od statističkih zavoda svake članice izrađuje projekcije o kretanju stanovništva cjelokupne unije. *Grafikonom 4. Projekcija stanovništva EU po spolu 2020.-2100.* prikazano je kretanje broja stanovnika EU ukupno i prema spolu. Na temelju projekcije vidljivo je da će se tijekom razdoblja 2020.-2040. godina broj stanovnika oba spola povećavati te dovesti do najvećeg planiranog broja stanovnika u 2040. godini od 449 360 648, od toga 50,98% žena i 49,02% muškaraca. Razdoblje 2020.-2030. bit će obilježeno porastom broja stanovnika oba spola, povećanje broja muškaraca za 0,75% te žena za 0,27%. Daljnji rast broja muškaraca planira se tijekom razdoblja 2030.-2040. gdje će porasti za 0,16%, a broj žena će započeti svoj pad, za to razdoblje od 0,10%. Nakon 2040. godine prema projekcijama broj stanovnika će biti u konstantom padu, procjenjuje se da će tijekom 2090-ih broj muškaraca biti veći od broja žena. Prema projekcijama 2100. godine na području Europske Unije živjeti će 408 247 190 osoba, od toga 204 385 120 muškaraca (50,06%) te 203 889 070 žena (49,94%). Usporedbom 2020. i 2100. godine vidljivo je da će se broj stanovnika smanjiti za 38 958 945 stanovnika, odnosno za 8,7%.

Grafikon 4 Projekcija stanovništva EU po spolu 2020.-2100. godine

Izvor: Izrada autora prema: EUROSTAT, Population projections

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00002/default/table?lang=en>

Promatrajući projekcije po članicama EU tijekom razdoblja 2020.-2100. godina najveće postotno povećanje stanovnika imati će Luksemburg od čak 76,18%, odnosno s 625 669 na 1 102 314 stanovnika, dok najveće brojčano povećanje bilježiti će se u Francuskoj za 5 671 970 osoba. Najveće postotno smanjenje bilježiti će Hrvatska od 42,85% o čijem smanjenju će biti govora u nastavku rada, najveće brojčano smanjenje bilježiti će se u Italiji od 15 647 282 osoba. Zemlje koje će bilježiti velika povećanja stanovništva su također: Švedska (48%), Malta (35%), Irska (27%) i Cipar (26%). Zemlje s znatnim smanjenjima bit će: Bugarska (42%), Litva (41%), Portugal (35%), Rumunjska (31%) te Grčka i Latvija (30%).

5.2. Projekcije kretanja stanovništva Hrvatske

Prilikom izrade projekcije potrebno je razmotriti činitelje koji su uvjetovali sadašnji prostorni razmještaj stanovništva, identificirati temeljne činitelje sadašnjeg neravnomjernog razmještaja stanovništva u prostoru te odrediti što daje poticaj neravnomjernom razmještaju. „Prepuštanje spontanosti prostorne komponente razvoja u Hrvatskoj njeno je osnovno obilježje u drugoj polovici 20. stoljeća, što je imalo za posljedicu usiljen, brz i prostorno nekontroliran proces deagrarizacije i deruralizacije s naglom urbanizacijom, ali nedovoljnom urbaniziranošću.“²⁴ Nedovoljna urbanizacija utjecala je na neravnomjeren regionalni razvoj, stalne migracije selo-grad dovele su do stvaranja velikog broja malih naselja te nedovoljno razvijenog gospodarstva između zemljopisnih cjelina što za posljedicu ima demografsku neravnotežu. Radi smanjivanja demografske neravnoteže Hrvatska je primorana provoditi redistributivnu populacijsku politiku, kojom se potiče povoljniji razmještaj stanovništva.

Kroz *Tablica 10 Broj stanovnika Republike Hrvatske prema velikim dobnim skupinama 2011.-2051. godina* prikazana je projekcija kretanja stanovništva Hrvatske u razdoblju do 2051. godine. Projekcija je izrađena na temelju hipoteze da će se dosadašnji demografski trenovi nastaviti, odnosno da neće biti intervencija u područje fertiliteta i politike ekonomskog razvoja s naglašenim prostornim aspektom. Promjene u broju stanovnika prikazane su kroz tri velike dobne skupine od kojih ona 15 – 64 godina prikazuje radno sposobno stanovništvo, vrlo važnu varijablu za razvoj. Promjene u mladom stanovništvu (0 – 14 godina) su slijedeće tijekom razdoblja do 2051. godine njihov broj će se smanjiti za više od 230 000, odnosno za 35,52%. Udio mladog u ukupnom stanovništvu past će s 15% na 12%. Najveći brojčani gubitak biti će zabilježen u dobnoj skupini 15 – 64 godine čiji će se broj smanjiti za 905 764 osobe, odnosno za 31,52%. Udio radno sposobnog stanovništva u ukupnom smanjiti će se za 10%, s 67% na 57%. Sveprisutniji trend senilizacije će se nastaviti što će dovesti do povećanja starije populacije (65+) za 309 500 osoba (40,80%), njihov udio povećat će se s 18% na 31% u ukupnoj populaciji.

---

²⁴ Grizelj, M., Akrap, A., *Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061.*, Zagreb, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Projections/projekcije-stanovnistva_2010-2061.pdf (pristupljeno: 26.04.2020.)

Sagledavajući populaciju u cjelini 2051. u odnosu na 2011. godinu u Hrvatskoj živjet će 828 033 osobe manje, što je smanjenje za 19,32%.

Tablica 11 Broj stanovnika Republike Hrvatske prema velikim dobnim skupinama 2011.-2051. godine

Dobne grupe	Broj stanovnika					Indeks 2051/2011 = 100
	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.	
0 – 14 godina	652 428	600 622	527 491	464 412	420 669	64,48
15 – 64 godina	2 873 828	2 662 624	2 433 506	2 225 168	1 968 064	68,48
65+ godina	758 633	888 304	1 003 388	1 033 917	1 068 133	140,80
Ukupno	4 284 899	4 151 550	3 964 385	3 723 497	3 456 866	80,68
Struktura (u%)						
0 – 14 godina	15	14	13	12	12	
15- 64 godina	67	64	61	60	57	
65+ godina	18	21	25	28	31	
Ukupno	100	100	100	100	100	

Izvor: Akrap, A., (2015.): Demografski slom Hrvatske do 2051.; Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, (Preuzeto: 26.04.2020.)

Prema projekciji profesora Anđelka Akrapa do 2051. godine prikazano je da će tijekom razdoblja 2011.-2051. godina samo dvije županije bilježiti rast broja stanovnika, a to su Zagrebačka i Zadarska županija. Pretpostavlja se da će 2051. u odnosu na 2011. godinu Zagrebačka županija imati 1,3%, a Zadarska 5,7% stanovnika više, sve ostale županije će tijekom tog razdoblja bilježiti pad broja stanovnika. Županije s najvećim padom broja stanovnika 2051. u odnosu na 2011. biti će Sisačko-moslavačka s 58,4% te Ličko-senjska s 55,4% stanovnika manje.

Projekcije stanovništva do 2100. godine prema EUROSTAT-u Hrvatsku svrstavaju na prvo mjesto po najvećem postotnom smanjenju broja stanovnika. U razdoblju od 2020. do 2100. godine Hrvatska će izgubiti 42,85% svoje trenutne populacije, to je smanje

od 1 737 209 stanovnika. Promatrajući EUROSTAT-ovu projekciju 2100. godine u Hrvatskoj živjeti će 2 317 197 osoba, od toga 1 154 155 muškaraca te 1 163 042 žene. Projekcije stanovništva također objavljuju Ujedinjeni Narodi koji u svojem zadnje izvješću o projekciji stanovništva navode da će 2100. godine u Hrvatskoj živjeti otprilike 2 183 000 osobe, od toga 1 090 000 muškaraca te 1 093 000 žena. Prema UN-ovom izvještaju budućem broju stanovnika 2100. godine živjeti će 47% manje stanovnika nego danas.

Usporedbom podataka koje objavljuje EUROSTAT te UN vidljive su razlike u brojevima koje na primjeru Hrvatske imaju velika odstupanja. EUROSTAT-ova projekcija je optimističnija od one UN-ove za gotovo 134 000 osoba što čini 3% današnjeg broja stanovnika Hrvatske. Projekcije oba izvora temelje se na dosadašnjim demografskim kretanjima u broju stanovnika te ne uključuju moguće promjene koje mogu utjecati na broj stanovnika kao što su promjene populacijskih politika, povećanje nataliteta, fertiliteta, pozitivni migracijski saldo te ostale.

6. POPULACIJSKA POLITIKA

6.1. Teorijska osnova populacijske politike

Projekcijama kretanja stanovništva dobiva se moguća slika o broju stanovnika za određeni broj godina ako se nastave dosadašnji trendovi, utjecaj na promijene trendova kretanja populacije ima populacijska politika. Populacijskom politikom se žele provesti promjene u populaciji koji za cilj imaju postavljanje broja i kretanja stanovnika na prihvatljive razine. Pojam populacijska politika ili politika stanovništva podrazumijeva „sustav mjera i akcija pomoću kojih se djeluje na demografske procese, posebno na prirodno i mehaničko kretanje stanovništva, radi postizanja određenog, prema smjeru, intenzitetu i strukturi, specifičnog kretanja stanovništva, usklađenog s postojećim gospodarskim, zdravstvenim, socijalnim, političkim i drugim ciljevima“²⁵. Država je u pravilu odgovorna za njezino donošenje i provođenje. Najčešće se radi o politici kojom države žele regulirati ukupan broj stanovnika cijele zemlje ili određenog područja, ovisno o gospodarskim mogućnostima te ciljevima koji mogu biti društveni, zdravstveni, politički ili drugi.

S obzirom na ciljeve populacijske politika dijeli se na četiri tipa:

1. ekspanzivna populacijska politika (može biti pronatalitetna ili imigracijska)
2. restriktivna (može biti antinatalitetna i emigracijska)
3. redistributivna
4. eugenička

„Prva tri tipa kvantitativnog su karaktera, pri čemu prva dva teže za promjenama u opsegu ili barem tempu razvoja broja stanovnika, dok redistributivna populacijska politika ima cilj teritorijalni razmještaj stanovništva zbog za zemlju nekog bitnog razloga, a najčešće zbog gospodarskog ili vojnog razloga.“²⁶ Eugenička populacijska politika ima kvalitativno značenje, usmjerena je na zaštitu biološke kvalitete populacije koje se odnose na mentalne i fizičke kvalitete stanovništva.

---

²⁵ Op. cit. pod 1., str. 531.

²⁶ Milinković, D. (1996). POPULACIJSKA POLITIKA. Ljetopis socijalnog rada, 3 (1), str. 105., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/198153> (18.06.2020.)

Danas se u primjeni pojavljuju najčešće samo ekspanzivna i restriktivna populacijska politika, dok se redistributivna i eugenička pojavljuju kao sporedne populacijske politike.

6.2. Dobra praksa unutar EU

Unutar Europske Unije Francuska se ističe kao zemlja koja ima dugu i uspješnu tradiciju provođenja eksplicitne (stimulativne) populacijske politike. Francuska je tijekom 19. stoljeća započela s ekspanzivnom (pronatalističkom) politikom kada je vlada donijela zakon kojim se zabranio pobačaj i prodaja i reklamiranje kontracepcijskih sredstava. Tijekom 20. stoljeća zemlja je bila pod velikim utjecajem ratnih stradanja i trendom smanjivanja nataliteta te uz pronatalističku provodi i imigracijsku politiku. Uz cilj oporavka nataliteta provođenjem stimulativnih politika Francuska je ispunjavala i svoje nacionalne, gospodarske i društvene ciljeve.

Sustav mjera pronatalističke politike Francuske do kraja 20. stoljeća provodio se putem slijedećih mjera: poticajnim dječjim dodacima na treće dijete, poticajna stambena politika za mlado stanovništvo, poboljšanje zdravstvene zaštite majki i djece, promjenjivo oporezivanje dohotka ovisno o broju djece te mnoge ostale olakšice (kao npr. niže cijene na proizvode za djecu, jednokratna novčana naknada za rođenje djeteta).

Tijekom 1985. godine u cilju provođenja pronatalističke i imigracijske politike započinje kampanja „Otvorimo Francusku djeci“ koja je za cilj imala stvaranje prijateljskog i što ugodnijeg okruženja za djecu želeći prikazati da su djeca dobrodošla. Neki od načina provođenja politike bili su izgradnja igrališta i dječjih parkova, vrtića, posebice predškolskih vrtića te igraonica. Osnovni cilj koji je bio zadan bio je učvrstiti reprodukciju normu da u obitelji živi troje ili više djece. Provođenjem i izmjenom svoje populacijske politike kroz godine Francuska je uspjela održavati svoju stopu fertiliteta iznad brojčane razine te stope u razvijenim europskim zemljama.

Uz Francusku pozitivni primjeri eksplicitne pronatalističke populacijske politike zabilježeni su i u socijalističkim državama kao što su Mađarska, Bugarska, Rumunjska te zemljama Čehoslovačke i SSR-a. Velika pažnja prilikom provođenja politika posvećena je zaposlenim ženama majkama kojima se omogućavalo produljeni porodiljni dopust do 3. godine djeteta uz naknadu, zatim prikladno zaposlenje nakon završetka dopusta te imale su mogućnost korištenja širokog spektra zdravstvenih usluga i ostalih pomoći.

Francuska i gore navedene zemlje provodile su populacijske politike ekspanzivnog tipa dok se Švedska u pozitivnom smislu iskazala provođenjem populacijske politike implicitnog tipa. Švedska je primjer zemlje koja populacijsku politiku provodi prema svom tzv. „skandinavskom pristupu“, odnosno politiku usmjerenu na poboljšanje materijalnih i društvenih uvjeta obitelji na imanje djece. Politika se temelji na motivaciji roditelja da imaju određeni (željeni) broj djece i da imaju slobodu u izboru zajednice u kojoj će živjeti (bračna, izvanbračna, zajednica s jednim roditeljem). Osnovni temelj 1930.-ih godina kada je započelo provođenje ove politike je bilo ostvarenje širih ciljeva odnosno razvoj cjelokupnog društva Švedske, a ne samo povećanje demografske varijable. Provodeći politiku blagostanja tijekom godina Švedska je pratila trendove svih ostalih europskih zemljama u padu nataliteta, ali nikada nije imala drastičan pad nataliteta. Danas politika blagostanja u Švedskoj veliki naglasak daje dvostrukoj ulozi žene (majka i zaposlena žena) te stvara uvjete za jednakost spolova i podjele rada u vezi s brigom i odgojem djece među roditeljima u obitelji.

6.3. Populacijska politika Republike Hrvatske

Republika Hrvatska od svoje samostalnosti iz 1990. godine bila je u nepovoljnom položaju s obzirom na demografska stanja promatrana kroz demografske pokazatelje. Loš položaj Hrvatske se tijekom prvih godina od samostalnosti još više pogoršao pod utjecajem rata te ratnih stradanja tijekom 1990.-1995. godine i ulaskom u fazu prirodne depopulacije. Kao rješenje nepovoljnih trendova u prirodnom i mehaničkom kretanju stanovništva smatralo se postavljanje odgovarajuće i stabilne populacijske politike.

Ciljevi demografske obnove zemlje tada su bili uvršteni u prioritetne zadatke države, tako je „Ministarstvo razvitka i obnove, u suradnji s uglednim demografima i osobama koje se bave obiteljskom problematikom, izradilo, a Vlada Republike Hrvatske predložila Saboru, Nacionalni program demografskog razvitka. Hrvatski državni sabor prihvatio je Program 18. siječnja 1996. godine.“²⁷

Nacionalni program demografskog razvitka prema svojim cilju predstavljao je primjenu ekspanzivne populacijske politike, kao temelj programa zamišljeno je bilo svjesno i odgovorno roditeljstvo koje bi država podupirala poticajnim mjerama. Program se sastojao od pet glavnih poglavlja, prvo poglavlje nosi naziv Demografska slika Republike Hrvatske. Prvo poglavlje daje pregled svih važnih demografskih zbivanja u zemlji kroz prikaze trendova sve nižeg nataliteta i prirodnog priraštaja te ubrzanog procesa starenja i depopulacije. Također navodi se usporedba s europskim zemljama, posebno s tadašnjim članicama EU.

Posebno poglavlje vezano je za Hrvatsku dijasporu, odnosno hrvatske iseljenike koji su brojčano i strukturno prikazani, hrvatski narod se navodi kao jedan od najiseljenijih. Kroz poglavlje Razmještaj stanovništva prikazani su nepovoljni trendovi u razmještaju stanovnika, sve veće napuštanje sela i povećanje gradskog stanovništva. Slijedeće poglavlje nosi naziv Stvaranje pozitivnog duhovnog ozračja u kojem se naglašava važnost zaštite ljudskog života s naglaskom na važnost braka i obitelji. Prikazuju se smjernice i potreba za uspostavljanjem posebnog državnog tijela koje će se baviti promicanjem i zaštitom obitelji te osniva se današnji Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Posljednje poglavlje pod nazivom „Prijedlog poticajnih mjera populacijske politike“ daje temeljne smjernice i niz mjera kojima se nastoji pomoći roditeljima oko skrbi i odgoja djece. Kao oblici pomoći navedene su različite naknade za odgoj i skrb o djeci te osiguravanje odgovarajuće infrastrukture kao pretpostavke cjelovite društvene skrbi o djeci. Najrelevantnije poticajne mjere koje su uvede su dječji doplatok, porezne olakšice, novčane olakšice za jaslice i vrtić, besplatna zdravstvena zaštita za djecu te stambeni krediti za obitelji.

---

²⁷ Križić, M., *Demografska politika u Hrvatskoj u uvjetima suvremenih demografskih kretanja*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005., str. 357.

Preuzeto s https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/zbornici/28/z_28_353.pdf (pristupljeno: 18.06. 2020.)

Posebno se naglašava status roditelja kroz zakonsku zaštitu trudnica i majki s malom djecom koje su u radnom odnosu, kao mjere navode se plaćeni porodiljini dopust te status roditelja odgajatelja.

U zaključku se ističe da Nacionalni program demografskog razvitka predstavlja strateški i dugoročni projekt Republike Hrvatske koji za ciljeve ima planiranje reprodukcije stanovništva te praćenje migracija radi uravnoteživanja razvitka zemlje. U duhu provedbe Nacionalnog programa demografskog razvitka doneseni su mnogi zakoni radi lakše primjene programa. Neki od zakona su Zakon o radu kojim se zaposlenim majkama blizanaca, troje ili više djece proširuje pravo na porodiljni dopust s jedne na tri godine, dok su nezaposlene majke ostvarile pravo na novčanu naknadu do treće godine djeteta. Zakonom o porezu na dohodak roditelji ostvaruju pravo na neoporezivi dio dohotka s progresivnim povećanjem s obzirom na broj djece čime se povećava dohodak roditelja. Donošenjem novog Zakona o dopunskom doplatku proširuju se prava na ostvarivanje doplatka s samo zaposlenih roditelja na sve roditelje bez obzira na radni status.

Tijekom godina doneseno je još dva dokumenta vezana uz populacijsku politiku, a to su Nacionalna obiteljska politika iz 2003. godine i Nacionalna populacijska politika iz 2006. godine koji su dobri, ali potrebno ih je modernizirati te uskladiti kako bi se dobio cjeloviti program kao što je onaj iz 1996. godine. Mnoge mjere iz Nacionalnog programa demografskog razvitka iz 1996. godine su do danas ostale nikad provedene.

Projekcije stanovništva prikazuju da će u Hrvatskoj u budućnosti živjeti sve manje stanovništva što naposljetku usporava razvoj zemlje jer ljudi predstavljaju temelj svih planiranja razvoja. Stoga je veoma važno da si Hrvatska kao primarni cilj postavi planiranje razvoja i obnove stanovništva kroz 2 modela revitalizacije demografskih resursa prema svome potencijalu. „Prvi model je moguć uz stimulativnu populacijsku politiku, koja se temelji na ukupnom i stalnom stanovništvu u zemlji, a drugi posrednom imigracijskom revitalizacijom“.²⁸

---

²⁸ Šterc, S. i Komušanac, M., *Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?*, Zagreb, Prirodoslovno-matematički fakultet Zagreb, 2011., str. 704., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/90295> (19.06.2020.)

7. ZAKLJUČAK

Navedene su i analizirane sve varijable koje utječu na populaciju, od onih koje se događaju prirodno u obliku nataliteta, mortaliteta, njihove razlike i pojma fertiliteta kod žena. Mehaničko kretanje u analizi predstavlja varijablu na čije kretanje priroda nema utjecaja, učinci mehaničkog kretanja mogu biti ekonomski, socijalni i politički. Kroz analizu moguće je zaključiti da osim prirodnih pojava na prirodno kretanje broja stanovnika utjecaj imaju ekonomski, socijalni pa i politički učinci. Ovisno o državi do države „neprirodni“ učinci kao što su ekonomska situacija, društvene norme, provođenje natalitetnih/anti natalitetnih politika imaju utjecaja kretanje nataliteta odnosno rađanje djece što uvelike utječe na prirodno pa i cjelokupno kretanje broja stanovnika. Cjelokupna analiza provedena je na temelju podataka o kretanjima stanovnika EU i Hrvatske kroz određene godine, odnosno popise stanovništva s naglaskom na trendove kretanja varijabli.

Na razini Europske Unije vidljivi su trendovi povećanja broja stanovnika do kojih dolazi zbog utjecaja mehaničkog kretanja stanovništva, gledajući prirodno kretanje stanovništva EU iz godine u godinu je sve manje. Unatoč negativnim prirodnim priraštajima i sve većoj razlici između mortaliteta i nataliteta u korist mortaliteta broj stanovnika se povećava kroz dolazak imigranata.

U promatranom razdoblju od početka ovog desetljeća do najnovijih podataka na područje EU počeo je dolaziti veliki broj imigranata u potrazi za poslom i boljim životom. Dolazak migranata iz ratom pogođenih zemalja istoka povećava broj stanovnika, životnu dob stanovništva dok smanjuje odnos broja žena i muškaraca. Zemlje članice poput Njemačke i Austrije prihvaćaju imigrante zbog nedostatka radne snage, gledajući dugoročni utjecaj prihvata imigranata dolazi do negativnih populacijskih trendova. Negativni trendovi do kojih dolazi su povećavaju broj stanovnika u korist starog stanovništva čime se smanjuje mogućnost daljnje reprodukcije stanovništva, dolazi do sve većih kulturoloških razlika te nesigurnosti kod ljudi što se manifestira daljnjim trendovima koji će dovesti do smanjenja broja stanovnika. Prema projekcijama stanovništva do 2100. godine u EU će živjeti 8,7% manje stanovnika nego danas i biti će veći broj muškaraca nego žena.

Analizirajući populacijske trendove na razini Hrvatske kroz popise stanovništva od 1991. do 2011. godine vidi se sve veća depopulacija i senilizacija stanovništva. Kroz sve promatrane godine prema dobno-spolnoj strukturi veći je broj žena nego muškaraca, broj stanovnika od 0-65 godina se iz popisa u popis smanjuje dok onih 65+ se povećava. Negativni prirodni prirast je prisutan u svakom popisu te svim godinama osim 1996. i 1997. godine kada su zabilježeni pozitivni prirodni prirasti. Obje varijable prirodnog prirasta se smanjuju, razlog negativnog prirodnog priraštaja je veće smanjenje nataliteta od smanjenja mortaliteta.

Bolja zdravstvena zaštita te povećanje životnog standarda u Hrvatskoj produžava životni vijek koji iznosi 77,8 godina. Trendovi mehaničkog kretanja u Hrvatskoj do velike ekonomske krize 2009. godine bili su pozitivni, veći broj osoba se doseljavalo nego iseljavalo iz Hrvatske. Nakon 2009. godine migracijski saldo poprima negativan saldo, sve veći broj osoba koje se iseljavaju od onih koje se useljavaju. Nakon ulaska Hrvatske u EU 2013. godine broj emigranata se udvostručava kroz godine te Hrvatsku svrstava kao zemlju s najvećim negativnim migracijskim saldom u EU. Razlozi za emigracije su pronalazak posla, bolja primanja i želja za napredovanjem. Prema projekcijama stanovništva Hrvatskoj slijedi veliki pad broj stanovnika kroz godine, do 2051. godine biti će 20% manje stanovnika nego danas. U Hrvatskoj 2100. godine prema projekcijama živjet će oko 45% manje stanovnika nego danas.

Smanjenje broja stanovnika i negativne trendove kretanja stanovnika u budućnosti moguće je kontrolirati i smanjiti postavljanjem kvalitetne populacijske politike. Francuska, Švedska i zemlje jugoistočne Europe predstavljaju primjer dobro postavljene populacijske politike. Republika Hrvatska je do sada postavila jednu cjelovitu populacijsku politiku u 1996. godini te potrebno je postaviti novu koja je prilagođena suvremenim trendovima populacijskih gibanja.

LITERATURA

Knjige:

1. DRUŽIĆ, G. (2004.), *Hrvatska obratnica - stanje i perspektive hrvatskoga gospodarstva*, Zagreb, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb
2. GRIZELJ, M. i AKRAP, A. (2011.), *Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061.*, Zagreb, Državni zavod za statistiku
3. OBADIĆ, A., TICA, J. (2016.), *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
4. JURIĆ, T. (2018.), *Iseljavanje Hrvata u Njemačku – Gubimo li Hrvatsku*, Zagreb, Školska knjiga
5. WERTHEIMER – BALETIĆ, A. (2017.), *Demografska teorija razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*, Samobor, Meridijani
6. WERTHEIMER – BALETIĆ, A. (1999.), *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb, MATE

Članci:

1. KRIŽIĆ, M. (2005.), *Demografska politika u Hrvatskoj u uvjetima suvremenih demografskih kretanja*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
2. MILINKOVIĆ, D. (1996.), *Populacijska politika*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. ŠTERC, S. i KOMUŠANAC, M. (2011.), *Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?*, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb

Ostali izvori:

1. AKRAP, A. (2015.), *Karta otkriva razmjere hrvatske demografske katastrofe*, Tportal.hr
2. DZS, *Popis stanovništva 2011. – Prvi rezultati*
3. EUROSTAT, *Statistički podaci o stanovništvu na regionalnoj razini, 2014.*,
4. MARTIN, D. (2018.), *Kako Nijemci povećavaju natalitet*, Deutsche Welle

5. TURČIN, K. (2017.), *Uznemirujuća istina o egzodusu Hrvata – Od ulaska u Europsku Uniju iseljavanje je eksplodiralo, samo je u Njemačku odselilo 180 000 građana*, Jutarnji list

Internetske stranice:

Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/>

EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/home>

UN, <https://www.un.org/en/>

POPIS GRAFIKONA

1. Broj stanovnika EU prema spolu u 2010. i 2019. godini.....	24
2. Kretanje prirodnog prirasta kroz godine popisa stanovništva.....	35
3. Kretanje vanjskih migracija u Hrvatskoj 2001.-2018. godine.....	39
4. Projekcije stanovništva EU po spolu 2020.-2100. godine.....	43

POPIS TABLICA

1. Motivacija za migracije.....	9
2. Broj stanovnika EU po državama za 2010. i 2019. godinu.....	16
3. Ukupna broj stanovnika u RH od 1991. do 2019. godine.....	18
4. Gustoća naseljenosti u RH, popisi 2001. i 2011... godina.....	21
5. Popis stanovništva EU 2010. i 2019. prema dobi spolu.....	22
6. Stanovništvo Republike Hrvatske prema starosti i spolu 1991. - 2011.....	25
7. Broj rođenih u 2010. i 2018. godini po članicama EU.....	29
8. Broj umrlih u 2010. i 2018. godini po članicama EU.....	32
9. Razlika između broja rođenih i umrlih po članicama EU.....	33
10. Migracijski saldo u 2010. i 2018. godini po članicama EU.....	37
11. Broj stanovnika Republike Hrvatske prema velikim dobnim skupinama 2011.-2051. godina.....	45

SAŽETAK

Glavni cilj ovog rada je analiza populacijskih kretanja u Europskoj Uniji i Hrvatskoj te kakva populacijska slika slijedi daljnjim djelovanjem prisutnih trendova. Zbog jednostavnijeg praćenja rada u prvo dijelu objašnjeni su osnovni populacijski pojmovi kao što su natalitet, mortalitet, migracije, depopulacija i slično, analiza populacijskih promjena izrađivana je usporedbeno za EU i Hrvatsku. Istraživanja su provedena usporedbenim popisima stanovništva za EU EUROSTAT-ovim izvješćima te za Hrvatsku trima popisima stanovništva. Na temelju dobivenih podataka kroz analizu predstavljeni su prisutni populacijski trendovi na temelju kojih su izrađene projekcije stanovništva EU do 2100. godine, a Hrvatske do 2051. i 2100. godine uz njihovu usporedbu. Na samom kraju rada teorijski i praktično prikazana je populacijska politika kao način za reguliranje populacijskih kretanja.

Ključne riječi: populacija, trendovi, senilizacija, migracije, projekcija

ABSTRACT

The main goal of this bachelor thesis is the analysis of population trends in the EU and Croatia, and determining the population trends in the future based on present trends. For the simplicity the basic population terms are explained in the first part of the paper such as birthrate, mortality, migrations depopulation and similar. The analysis of the population trends are conducted comparatively for EU and Croatia. The research are conducted using comparative population lists for EU, using EUROSTAT reports, and using three population lists for Croatia. On the basis of obtained data present population trends are presented on the basis of which are made projections of the EU population until 2100 year, and for Croatia until 2051 and 2100 year. The population politics and way of regulating population movements are shown in the very end of the paper.

Key words: population, trends, senilization, migrations, projections